Lodzer Tageblat № 33

Opłata pocztowa uiszcz. ryczałtem

פּרייז 15 גראשען

לאָדזער טאָגעבלאַט

היינט 8 זייטען

רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: פּיעטריקאָווער 16. טעלעפאָנען פון: רעדאַקציע 100-57, פון אַדמיניסטראַציע 100-47.

זונטאָג, פ' משפּטים, כ"א שבט תרצ"א || 8 lutego 1931 r. || 24-טער יאָהר־גאַנג

גרויסע אוואַנטורע און געשלעגן אין סיים

אייניגע דעפּוטאַטען אויסגעשלאָסען אויף עטליכע זיצונגען

אָפּאָזיציע אַריינגעטראָגען אַ פאָרשלאַג וועגען ריכטער נוימאַן

וואַרשא (טעל. פון אונזער קאָרעספ.) די היינטיגע זיצונג פון סיים איז אַראָפּ זעהר שטורמיש. עס האָבן אייניגע מאָל אויסגעבראָכן אַוואַנטורעס און געשלעגן און אייניגע דעפּוטאַטען זענען אויסגעשלאָסען געוואָרען אויף זיצונגען פון סיים.

בײַם בעטראַכטען דעם בודזשעט פון קריגס-מיניסטעריום האָט גענומען דאָס וואָרט דער אוקראַינישער דעפּוטאַט טקאַטשוק, וואָס האָט געהאַלטען אַ זעהר שאַרפע רעדע. דער סיים מאַרשאַלעק האָט איהם עטליכע מאָל גערופען צו דער אָרדנונג און צום סוף איהם אויסגעשלאָסען אויף עטליכע זיצונגען.

[illegible] דעפּוט. טקאַטשוק איז אַראָפּ פון דער סיים-טריבונע און איז פאַרביי די בענק פון ב.ב. האָט דער אוקראַינישער דעפּוטאַט פון ב.ב. ריסניק פאַרלאַנגט אַ פּאַטש. אין סיים ברעכט אויס אַ גרויסער טומעל. דעפּוטאַטען פון דער אָפּאָזיציע לויפען צו צו די בענק פון ב.ב. מען דראָהט זיך געגענזייטיג מיט די פויסטען און מען זידעלט זיך.

ענדליך געהט אַראָפּ דער סיים-מאַרשאַלעק, פאָרשט אויס דעם ענין און שליסט אויס דעפּ. סקריפּניק'ן אויף איין זיצונג.

דער טומעל שטעלט זיך איין און עס נעמט רעדען געג. גלאַזשיצא, געוו' קאָמענדאַנט פון פּשעמישל. ער רעכענט זיך שטאַרק אָפּ מיט די ענדעקעס. ער זאָגט, אַז זיי האָבן געוואָלט דינען די דייטשען. עס ברעכט ווידער אויס אַ טומעל. בעת'ן טומעל שטעלט זיך אַרויף אויף אַ באַנק דעפּ. קאַוועצקי (נ. ד.) מיט אַ רעוואָלווער אין האַנד. דאָס העצט נאָך מעהר אויף די דעפּוטאַטען פון ביידע לאַגערן. דעפּ. סטיפּילקאָווסקי (ב. ב.) דערלאַנגט דאָן אַ זעץ דעם דעפּ. וואַי־טשעכאָווסקי. (נ. ד.) דער מאַרשאַלעק קלינגט אָהן אויפהער מיט'ן גלאָק. סוף כל סוף שטעלט זיך איין דער טומעל און געג. גאַזשיצאַ רעדט ווייטער. ער בעריהרט דעם ענין בריסק. ביי כסדר'דיגע צווישענרופען און טומעל. בעת דער רעדנער שרייט אויס וואָס האָט אויפגעטון געג. האַלער? ענטפערט איהם וויש־ליצקי פון אָרט: ער האָט געריסען יודישע בערד.

דער סיים געהט דאַן איבער בעטראַכטען דעם בודזשעט פון אַרבייטס-מינ. שפּעטער טראָגען די לינקע דעפּוטאַטען אַריין אַ פאָרשלאַג, וואָס שטעהט אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן צענטראָלעוו-פּראָצעס.

דער פאָרשלאַג ענטהאַלט אַ פּראָיעקט פון אַ געזעץ וועגען ענדערען די אָר־גאַניזאַציע פון די געריכטען. וועגען דאָזיגען פאָרשלאַג איז היינט פאָרגעקומען אַ ספּעציעלע בעראַטונג ביי אַדוו. בערענסאָן און ער שטעהט אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פאָדערונג צו בעזייטיגען ריכטער נוימאַן פון פּראָצעס געגען דער דע־מאָנסטראַציע פון צענטראָלעוו.

נאָכדעם ווערט בעטראַכט דער בודזשעט פון אויסערן-מיניסטעריום, בעת וועלכע עס נעמט אויך אַ וואָרט דעפּ. ראָזמאַרין.

די, וועלכע פערשפּרייטען „תּוֹצרת-הארץ" ארץ-ישראל'דיגע פּראָדוקציע, העלפען מיט אויפבויען אונזער אַלט-נייַלאַנד!

לאָדזער יודען! קויפט ארץ-ישראל'דיגע פּראָדוקטען.

ס'איז שוין צו בעקומען: האָניג, אייל, כאַלווע, מאַנדלען, פּאָמעראַנצען, האָניג-באַקאַליעס, שומשמוניות, טואַלעטען-זייף, בילדער, ביכער, אַלע אַרט „בצלאל" אויסאַרבייטונגען א.ז.וו. — די פּראָדוקטען זענען די בעסטע קוואַליטעט.

קויפט און איבערצייגט אייך. ═ אַלע אינפאָרמאַציעס צו בעקומען אין „למען ארץ-ישראל", צעגעלניאַנאַ 42, טעלעפאָן 193-42. ═ קויפט און איבערצייגט אייך.

Dr. Wołkowyski

האָט זיך איבערגעצויגען אויף
צעגיעלניאַנאַ 36
טעלעפאָן 216-90
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט ווענערישע קראַנק־הייטען און מענער-שוואַכע. אַלע-אַרט אַנאַליזע בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַלען.
נעמט אָן פון 9—2, און פון 5—9 אָוונד.
בעזונדער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. Niewiażski

צוריקגעקעהרט
ספּעציאַליסט
פאַר סיפיליס, טריפּער און מענער-שוואַכע
בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען
אוי׳ עלעקטראָ-טעראַפּיע אַנאַליזען.
פאַר דאַמען ספּעציעלער וואַרטע-זאַל.
אַנדזשעיאַ 5 טעל. 159-40
נעמט אָן פון 8 ביז 11 פריה, און פון 5—9 אָוו.
זונטאָג פון 9 ביז 1 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

Dr. med. J. LUBICZ

צוריקגעקעהרט
Chirurg-Orteped
ספּעציאַליסט פון ביינער- און געלענקע-קראַנקהייטען פערקרימונגען פון פלייצעס און גלידער, ווי אויך פון גלידער שווינדזוכט.
נאַרוטאָוויטשאַ 28, — טעל. 183-17
נעמט אָן פון 2 ביז 4.30 נאָכמיטאָג.

Dr. med. M. Heller

צוריקגעקעהרט
ספּעציאַליסט פאַר הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע
נאַווראָט 2, טעל. 179-69
נעמט אָן ביז 10 פריה, און פון 4—8 אָוונד
פאַר פרויען פון 4—5 נאָכמ.
אונבעמיטעלטע — לויט מעסיגע פּרייזען.

Bank Spółdzielczy Kupców i Przemysłowców w ŁODZI

Spółdz. z ogr. odpow. — Tel. 136.46 i 188.34

39 צעגעלניאַנאַ 39

פּראָנט 1-טער שטאָק | פּראָנט 1-טער שטאָק

נעמט אָן וועקסלען, פּראָטעסטען און פערשידענע דאָקומענטען אויף אינקאַסע אויף אַלע פּלעצער אין גאַנץ פּוילען ביי אַ מינימאַלער פּראָוויזיע און צאָהלט אויס דעם זעלבען טאָג, ווייזט איבער געלד אויף גאַנץ פּוילען, נעמט אָן וואַקלאַדען איינלאַגען, נדן-געלדער, קליינערע אָפּשפּאָרונגען אויף די בעסטע בעדינגונגען, מאַכט דיסקאָנטאָ און גיט אַרויס אוואַנסען אויף אינקאַסאָ.

ערלעדיגט אַלץ פּינקטליך און ריעל.

די באַנק איז אָפען פון 9 ביז 2 מיטאָג.

Dziś o godz. 12 w poł. jako w rocznicę śmierci

B. P.

Leony Poznańskiej

odbędzie się w Synagodze Szpitala nabożeństwo na które zaprasza

Zarząd Szpitala fund. mał. Poznańskich w Łodzi

בעקאַנטמאַכונג

די פערוואַלטונג פון פעראיין „עזרת אחים" אין לאָדז מאַכט בעקאַנט איהרע מיטגלידער אַז שבת ד. 21 ד. ח. פּינקטליך 4 אַ זייגער נאָכמ. קומט פאָר צום ערשטען טערמין די אַלגעמיינע יעהרליכע

גענעראַל-פערזאַמלונג

מיט פאָלגענדען טאָג-אָרדנונג: 1) ערעפנונג 2) בעריכטס-טעטיגקייט פון דער פערוואַלטונג און דער רעוו. קאָמיסיע 3) וואַהל פון אַ פאָרזיצער 4) וואַהלען פון אַ פערוואַלטונג און אַ רעוויזיאָנס קאָמיסיע 5) פרייע פאָרשלאַגען

6 אַ זייגער אָוונד קומט פאָר די פערזאַמלונג צום צווייטען טערמין ביי יעדע צאָהל מיטגלידער.

בעמ.: לויט אַ פעראיינס-סטאַטוט מוז יעדער מיטגליד רעגולירען דעם מיטגלידס-בייטראַג, כדי נישט צו פערלירען זיין שטים-רעכט.

די פערוואַלטונג פון פעראיין עזרת אחים
לאָדז, זאַוואַדזקאַ 28

זאַל פילהאַרמאָניע

העבּראַישע דראַמאַטישע סטודיע אין לאָדז ביי ו.י.ז.א.

2-טע פאָרשטעלונג
היינט זונטאָג, ד. 8-טען פעברואַר, 3.30 נאָכמיטאָג
אין פּראָגראַם:

1. **די ריכטער** פון וויספּיאַנסקי, טראַגעדיע אין 1 אַקט.
2. **וואונדער-טעאַטער** פון Cervantes גראָטעסקע אין 2 בילדער.

רעזשיסער ס. וויינשטאָק. דעקאָראַציעס און קאָסטיומען ד. מאַטוס. מוזיק העניך קאָן. איבערזעצונג און איינלייטונגס-וואָרט י. ראָזענצווייג.
בילעטען צו בעקומען ביי דער פירמע ברודער לענטשנער (נאַרוטאָוויטשאַ 4) און אין טאָג פון דער פאָרשטעלונג ביי דער קאַסע פון „פילהאַרמאָניע"

מיר נעהמען אָן
צו שערען און צו שליכטען קעטען,
אויך צו וועבען אויף אַלערליי ברייטען, גלאַטע, קאָרירטע און זשאַקאַרד-שטיהלען
טעקסטיל-אינדוסטריע
„ברידער זייבערט"
אין לאָדז, אַקצ. געז.
פאַבריק סובאָלסקאַ 6, טעלעפ. 253-10

לעזט און אַבאָנירט
„לאָדזער טאָגעבלאַט"
דאָס פאָלקס־בלאַט

Dr. med. E. Reicher

ספּעציאַל אַרצט
פאַר הויט האָר און ווענערישע קראַנקהייטען
דיאַטערמיע-בעהאַנדלונג און עלעקטראָ-טעראַפּיע
פּאָלודניאָוואַ 28 טעל. 201-93. נעמט אָן פון 8—11 פריה און 5—9 אָוונד. זונטאָג פון 1-1 מיטאָג.
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פּרייזען

Dr. A. Mazur

וואָסכאָדניאַ 67, — טעל. 166-01
נעמט אָן פון 10 — 1.30 און פון 4 — 6 אָוונד

Lekarz dentysta
S. BERGMANOWA
Gdańska 68, tel. 155-06
נעמט אָן פון 2—8 אָוונד.

Dr. med. R. Zalcwasser

כירורג
נעהמט אָן פון 4 ביז 7 אַ זייגער אָוונד
זשעראָמסקיעגאָ (פּאַנסקאַ) 1, טעל. 125-17
אין דער לעטשניצע. בזשעזשינער 11 פון 2-3

Dr. med. H. Różaner

ספּעציאַליסט פון הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען און קינדערלאָזיגקייט
נאַרוטאָוויטשאַ 9, טעל. 126-08
נעהמט אָן פון 8—10; 5—8 אָוונד
אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

הסכם צווישן ענגלישער רעגירונג און דער יוד. אגענץ

רעגירונג גיט אַרויס אַ נײַי ווייס-בוך וועגן א״י

לאָרד פּאַספּילד און הויך-קאָמיסאַר טשענסעלאָר געהען אין דימיסיע

לאָנדאָן, 7. יאַנואַר (יט״א) „דיילי טעלעגראַף" טיילט מיט, אַז די רעגירונגס-קאָמיסיע בראש מיט הענדערסאָנ׳ען האָט אַקצעפּטירט דעם טעקסט פון אַנ׳ערקלערונג וועגן דער נייער א״י פּאָליטיק פון דער רעגירונג.

אין דער ערקלערונג ווערן גענומען אין אַכט די ציוניסטישע פּאָסטולאַטען. אין דער דאָזיגער ערקלערונג ווערן אַנולירט די אומגינסטיגע פּונקטען פון׳ם „ווייסבוך". קודם כל ווערן דאָרט בעריקזיכטיגט די ציוניסטישע פּאָסטולאַטען וועגן עמיגראַציע און איינקויף פון באָדען.

לאָנדאָן, 7 יאַנואַר (יט״) „דיילי טעלעגראַף". טיילט מיט וועגן דער נאָהנטער דעמיסיע פון סער טשענסעלאָר. די צייטונג חזר׳ט אויך איבער די קלאַנגען וועגן דער נאָהנטער דעמיסיע פון לאָרד פּאַספּילד.

לאָנדאָן, 7 יאַנואַר (יט״א) אויף דער לעצטער זיצונג פון פּאָליטישען קאָמיטעט ביי דער „אַגענץ" איז בעטראַכט געוואָרען דער ענטפער פון דער רעגירונג בעת די אונטערהאַנדלונגען מיט דער אַגענץ.

לאָנדאָן, 2 פעבר. (ט) „דיילי טעלעגראַף" מעלדעט, אַז די אונטערהאַנדלונגען צווישען דער ענגלישער רעגירונג און דער יודישער אַגענץ זענען שוין פערענדיגט געוואָרען.

עס איז געקומען צו אַ הסכם וועגן אַ טעקסט פון אַ דעקלאַראַציע וועגן דער רעגירונגס-פּאָליטיק אין א״י, וואָס זאָל ערשיינען אין דער פאָרם פון אַ ווייס-בוך.

אין דאָזיגען ווייס-בוך ווערען געמאַכט וויכטיגע הנחות פאַר דער יודישער אַגענץ. דער ראַט פון דער אַגענץ בלייבט אין קראַפט. עס וועלען אָנגעוויזען ווערען נייע וועגען פאַר דער־ענטוויקלונג פון א״י. אין דער פראַגע וועגען פּערטיילונג פון באָדען און עליה זענען ערפילט געוואָרען די יודישע פאָדערונגען. די דעקלאַראַציע איז אונטערגעשריבען פון אויסערן-מיניסטער הענדערסאָן. דערפון דרינגט מען, אַז דער מאַנדאַט איבער א״י זאָל אַרויסגענומען ווערען פון רשות פון קאָלאָניאַל-מיניסטעריום און זאָל איבערגעגעבען ווערען צום אויסערן-מיניסטעריום.

אין פּאַרלאַמענטאַרישע קרייזען גלויבט מען, אַז לאָרד פּאַספּילד וועט צוריקטרעטען און אויף זיין אָרט זאָל קומען לאָרד בולסטאָן. מען האַלט פאַר אַ זיכערע זאַך, אַז טשענסעלער וועט אין די נאָהענטסטע חדשים פערלאָזען זיין אַמט אַלס הויך-קאָמיסאַר אין א״י.

1000 יודישע משפחות ווערען קאָלאָניזירט אין ארץ-ישראל

ירושלים, 7 יאַנואַר (יט״א) די יודישע אַגענץ טרעט שוין צו צו קאָלאָניזירען 1000 יודישע פאַמיליעס אויף באָדען אין ארץ-ישראל.

די צוואה פון נאַטאַן שטרויס.

ניו-יאָרק, 7 יאַנואַר (יט״א) עס איז געעפענט געוואָרען די צוואה פון נאַטאַן שטרויס. ער בעט זיינע קינדער, אַז זיי זאָלען בלייבען גוטע יודען און נישט מתחתן זיין מיט פרעמד-שטאַמיגע. ער האָט איבערגעלאָזט 1 מיליאָן דאָלאַר פאַר זיינע קינדער.

דער ניו-יאָרקער מאַגיסטראַט האָט בעשלאָסען אַ נאָמען צו געבען איינעם פון די סקווערען א. נ. פון נאַטאַן שטרויס.

באַמבעז אויפרייס אין בודאַפּעשט

בודאַפּעסט 7. יאַנואַר (יט״א) אויפ׳ן אַלטען מאַרק אין בודאַפּעסט, וואו עס שטעהען ס׳רוב יודישע הענדלער האָט אויפגעריסען אַ באָמבע 4 יודען זענען דער׳הרג׳עט געוואָרען. צווישען 36 פערוואונדעטע געפינען זיך 18 יודישע פרויען. דער גראַנאַט האָט זיך דאָרט פערוואַלגערט נאָך פון די מלחמה-צייטען.

בעריכט פון דער אינטערנאַצ. כותל-מערבי-קאָמיסיע

ירושלים, 7 יאַנואַר (יט״א) אין גיכען וועט פערעפענטליכט ווערען דער בעריכט פון דער אינטערנאַציאָנאַלער כותל-מערבי-קאָמיסיע.

ווידער אַ מינעראַל-קוואַל

ענטדעקט הינטער לאָדז?

(בּ) בײַם גראָבען אַ ברונעם אין טושינער וואַלד איז ענטדעקט געוואָרען אַ קוואַל מיט הײַסע וואַסער. דאָס וואַסער איז אין פלעשער רעגיסטרירט געוואָרען קײַן לאָדז, כדי צו מאַכען אַן אַנאַליז אין דער פיזיקאַלישער לאַבאָראַטאָריע, צי עס ענטהאַלט נישט קיין מינעראַל-וואַסער.

שרעקליכע באַהן-קאַטאַסטראָפע אין קראַקא

6 פּאַסאַזשירען אומגעקומען און 32 שווער פערוואונדעט געוואָרען

קראַקא, (טעלעפאָניש צום „לאָדזער טאָגעבלאַט") היינט 5 פאַרטאָג האָט אויפ׳ן הויפּט-וואָקזאַל אין קראַקא פּאַסירט אַ שרעקליכע באַהן-קאַטאַסטראָפע. דער וואַרשעווער שנעל-צוג נומער 5 האָט זיך צוזאַמענגעשטויסען מיט אַ שנעל-צוג, וואָס געהט קיין רומעניען. די לאָקאָמאָטיווען און 4 וואַגאָנען פוןביידע ציגען זענען צושמעטערט געוואָרען און פיל פּאַסאַזשירען זענען אומגעקומען. ביז איצט האָט מען פעסטגעשטעלט דעם טויט פון 6 פערזאָן און 32 האָט מען אַפּוירגענומען פון אונטער די צושמעטערטע וואַגאָנעס אין אַ שווערען צושטאַנד. שולדיג אין דער קאַטאַסטראָפע איז דער דיזשורנע טעלעגראַפיסט.

צי איז דער פּראָיעקט וועגען אָפּשאַפען די צאַרישע בעגרענצונגען נישט בעגראָבען געוואָרען אין דער קאָמיסיע?

וואַרשאַ, (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) דער פּאָרזיצענדער פון דער יורידישער קאָמיסיע ביים סענאַט סענאַטאָר פּערושינסקי, האָט ערקלערט פאַר דער פּרעסע, אַז דער סענאַט איז נישט אויסען צו בעגראָבען דעם פאָרשלאַג וועגען אָפּשאַפען די צאַרישע בעגרענצונגען אין דער קאָמיסיע, ווי עס האָט געזאָגט ד״ר טהאָן צוזאַמען מיט דער גאַנצער יודישער פּרעסע. פערקעהרט דער פּראָיעקט פון סיים איז נישט רעאַל, האָט דעם כאַראַקטער פון אַ הוילער דעקלאַראַציע און ערשט נאָך די אויסבעסערונגען פון סענאַט וועט ער בעקומען פולבלוטיגקייט.

סענאַט. פּערושינסקי האָט גלייכצייטיג פערזיכערט, אַז דער פּראָיעקט צוזאַמען מיט די אויסבעסערונגען וועט צוריקקומען אין סענאַט אין פאָרגעשריבענעם 30 טאָגיגען טערמין.

שטאָט-ראַט-וואַהלען אין טושין, זגערזש, אַלעקסאַנדער

(בּ) דער לאָדזער וואָיעוואָדע האָט אויף יולי אין טושין, אַלעקסאַנדער און זגערזש. | שוין בעשטימט די שטאָט-ראַט-וואַהלען

ווי פיל וועקסלען זענען פּראָטעסטירט געוואָרען אין לאָדז אין יאַנואַר?

אין חודש יאַנואַר זענען אין לאָדזער קרייז פּראָטעסטירט געוואָרען 27,567 וועקסלען אויף אַ סומע פון 7 מיליאָן 871,557 זל., אין לאָדז זענען פּראָטעסטירט געוואָרען 20,872 וועקסלען אויף אַ סומע פון 6 מיליאָן 548,524 זל. דערצו קומען צו 21 פּראָטעסטירטע וועקסלען פון אויסלאַנד אויף אַנ׳אַלגעמיינע סומע פון 41,034,83 זל.

אין לאָדז זענען אויסגעקויפט געוואָרען פון די רעגיערונג 8,221 וועקסלען אויף 3 מיליאָן 215,114 זל.

אין פערגלייך מיט די פּראָטעסטען אין דעצעמבער 1930, איז די צאָהל אין יאַנואַר 1931 געפאַלען. אויף 1800 שטיק און אויף 1 מיליאָן זל.

ביי די קלייניגקייט קרעפטיגט דער קאָרמעסינגער נאַטירליכען פון נאַטירליכען
Franciszka Józefa
ביטער-וואַסער די געדערם-טעטיגקייט און מאַכט שלאַנק דעם קערפער.

רעגירונגס-שטיצע און שטאָטישע בעהייצונגס-שטיצע פאַר אַרבייטסלאָזע

מאָרגען, מאָנטאָג הויבט זיך אָן די רעגיסטראַציע פון די פרוישע אַרבייטער אויף דער מלוכה׳שער דרינגענדער שטיצע און אויף קויהלען-שטיצע מצד דער שטאָט.

אויף די דאָזיגע שטיצעס האָבען רעכט די אַרבייטסלאָזע, וואָס זייער רעכט אויף שטיצע האָט זיך פערענדיגט נאָכ׳ן 1. יאַנואַר 1930, זיי געניסען נישט פון קיין שטיצע פון 15 דעצעמבער 1930 ביז׳ן 1. מערץ 1931 און זיי האָבען פון 1-טען יאַנואַר 1930 ביז איצט געאַרבייט מינדעסטענס 4 וואָכען אין וואַרשטאַטען וואָס אויף זיי איז חל דאָס געזעץ וועגען פערזיכערונג אויף דער צייט פון אַרבייטסלאָזיגקייט.

די רעגיסטראַציע קומט פאָר אין דער נאָס 28-טער שוטער-פּולק 32 לויט פאָלגענדען סדר:

מאָנטאָג	A B C D E F
דינסטאָג	G H I J
מיטוואָך	K L Ł
דאָנערשטאָג	M N O
פרייטאָג	P R S
שבת	T U W Z Ż

אינטערנאַציאָנאַלע האָקיי-אייז-מייסטערשאַפטען

קרוניץ, (טעלעפאָניש צום „לאָדז. טאָג.") דער רעזולטאַט פון די היינטיגע אינטערנאַציאָנאַלע האָקיי-אייז מייסטערשאַפטען איז פאָלגענדער:

פוילען—אַמעריקא	1:0
קאַנאַדאַ—עסטרייך	8:0
שוועדען—טשעכאָסלאָוואַקיען	1:0

אָפּגעלעגט דער צענטראַלעוו-פּראָצעס

פערטיידיגונג פאָדערט אויסצושליסען דעם פאָרזיצענדען ניימאַן פון ריכטער-טריבונאַל

וואַרשאַ, (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט).

דער פּלוצלינגער טויט פון אַדוואָקאַט קאָרנפעלד איפ׳ן פּראָצעס פון „צענטראָלעוו" האָט אין וואַרשאַ געמאַכט אַ שרעקליכען רושם.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט קלויבען זיך די אָפּאָזיציאָנעלע סיים-קלובען אַריינצוטראָגען אַ דרינגענדען פאָרשלאַג אין סיים וועגען ציציהען צו פערענטוואָרטליכקייט דעם נאַטשעלניק פון יוסטיץ מיניסטעריום ניימאַן, וואָס איז פאָרזיצענדער אין צענטראָלעוו פּראָצעס, פאַר רזין טענדענציעזען פיהרען דעם פּראָצעס און זיין בעציהונג צו די עדות, אויף וואָס עס וואַרפט אַ העלען שיין דער פּלוצלינגדיגער טויט פון אַדוואָקאַט קאָרנפעלד.

אַרום 10.30 פריה האָט זיך אָנגעהויבען די היינטיגע געריכטס-פערהאַנדלונג. איידער דאָס געריכט איז צוגעטרעטען אויסהערען די עדות, האָט אַדוואָק. האָנגוויל אָפּגעגעבען אין נאָמען פון דער פערטיידיגונג פאָלגענדע ערקלערונג:

צוליב די אומשטענדען וואָס האָבען זיך אַרויסגעוויזען אין גאַנג פון פּראָצעס, טראָג איך אַרײַן אַ פאָרשלאַג אויסצושליסען פון געריכט דעם פאָרזיצענדען ניימאַן, ווייל ער האָט געמאַכט שווערינקייטען דער פערטיידיגונג, מאַכענדיג איראָנישע בעמערקונגען בעת דעם ספּרעכען פון די עדות, וואָס עס האָט זיך בעזונדערס אַרויסגעשטעלט בעת׳ן פערהער פון זשרובעק׳ן, מוליצקי׳ן און אַדוואָק. קאָרנפעלד. אַזאַ מין האַנדלונג פון פאָרזיצענדען בעשווערט צו פיהרען אויף אַ אונפּאַרטייאישען אופן דעם פּראָצעס. אויסער דעם איז אין „מאָנטאָר פּאָלסקי" פון 13. אייגוסט פערעפענטליכט, אַז ריכטער ניימאַן איז אַ בעאַמטער פון יוסטיץ-מיניסטעריום און ער קען דעריבער מעהר נישט זיין קיין אונאָפּהענגיגער ריכטער.

דער פאָרזיצענדער גיט איבער דער פּראַגע דאָס וואָרט דעם פּראָקוראָר, וועלכער זאָגט: עס האָט פּאַסירט אַ טראַגישער צופאַל מיט׳ן טויט פון אַדוואָק. קאָרנפעלד. מיר פּיהלען אַלע מיט דעם צופאַל, אָבער די סבה פון צופאַל קען נישט זיין די אויפפיהרונג פון געריכטס-פאָרזיצענדען. אַדוואָק. קאָרנפעלד האָט לעצטענס רעדענדיג וועגען די געשעהענישען אין לאַנד אַרויסגעוויזען גרויס דענערוואַזירונג און גראָד אַזוי ווי דער פאָרזיצענדער האָט געקענט זיין די סבה פון זיין טויט, האָט עס אודאי געקענט זיין אַדוואָק. רודזינסקי, וועלכער האָט קאָרנפעלד׳ן אַרויסגערופען אַלס עדות צום פּראָצעס. דער פאָרשלאַג פון דער פערטיידיגונג איז נישט מעהר ווי אַ דעמאָנסטראַציע און איז רעכטליך נישט בעגרינדעט, דעריבער לעג איך פאָר נישט צו נעמען איהם אין אַכט.

נאָכדעם ווי עס רעדט נאָך דער פערטיידיגער אַדוואָק. רודזינסקי טראָגט דאָן אַרײַן אַ פאָרשלאַג אָפּצולעגען אויף עטליכע טעג דעם פּראָצעס, צוליב דעם וואָס דער עדות בודזינסקא — מוליצקא האָט זיך צום פּראָצעס נישט געשטעלט, ווייל זי איז קראַנק. אָהן איהר קען מען דעם פּראָצעס נישט פיהרען, מחמת זי וויל אָפּגעבען אַ ערקלערונג, וועלכע עס ערלויבט איהר דאָס געזעץ.

דאָס געריכט בעשליסט נאָכצוקומען דעם פאָרשלאַג און דער פּראָצעס איז אָפּגעלעגט געוואָרען ביז דינסטאָג.

נעכטיגע פאַרמיטאָג זיצונג פון סיים

וואַרשאַ, (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט).

אין סיים איז היינט פאַרמיטאָג ווייטער געפיהרט געוואָרען די דיסקוסיע איבער׳ן בודזשעט פון אַגראַר-מיניסטער יום.

דעפוט. טשענגשטשאָק (ב.ד.) שילדערט די טרויעריגע לאַגע פון דאָרף. ער ברענגט דעריבער אַ טשעקאַווען עפּיזאָד, אַ גרויסער פויער לופּינסקי האָט פערלאָזען זיין ווירטשאַפט אַרויסהעגנעריג אַ צעטעלע מיט אַ אויפשריפט: „בעלי הבית׳עווע דו, רבונו של עולם, איך קען מעהר נישט".

אין דער דיסקוסיע בעטייליגען זיך די פאַרשטעהער פון די פיערים-קלובען, דערנאָך גיט דער אַגראַר-מיניסטער אייניגע אויפקלעהרונגען.

דערנאָך האָט דער סיים בעטראַכט דעם בודזשעט פון קריגס מיניסטעריום.

צענטראַליזאַציע פון אַ מיניסטעריאַטיווע ביוראָ׳ם ביים מאַגיסטראַט

(§) דער מאַגיסטראַט האָט אָפּגעדונגען אויף זאַוואַדזקאַ 11 אַ גרויסע צאָהל לאָקאַלען, וועלכע ווערען איצט רעמאָנטירט. אין אָט די לאָקאַלען וועלען קאָנצענטרירט ווערען די אַרבייטען פון צווייל-שטאַנד-אַמט, מעלדונגס-ביוראָ פון שענדיגע בעפעלקערונגס-ביכער, וועלכע וועלען אַרונטערפאַלען אונטער איין אַדמיניסטראַטיווע אָפּטיילונג, וואָס ווערט איצט געשאַפען אין זין פון אַ פאַראָרדנונג. די דאָזיגע נייע מאַגיסטראַט-אָפּטיילונג וועט אָנהויבען אַרבייטען דעם 15 מערץ ד. י.

משוגענער הינט צובייסט אַ יוד

(—) אויף עק זאַבאָדניאַ און אַגראַדאָווע גאַס, האָט געביסען דער וואָיעוואָדזשטווע איז נעכטען געביסען געוואָרען פון אַ משוגענעם הונט דוד גליבבערג פון אַנדזשעיאַ גאַס 30. דער הונט האָט בײַ איהם אָפּגעביסען אַ שטיק פלייש פון אַנד. אויסער דעם זאָלען אויך זיין געביסען געוואָרען 2 אַנדערע פערזאָנען. פאָגאָטאָוויע פון דער קראַנקען-קאַסע האָט גליבבערג׳ן ערטיילט הילף. דעם משוגעעם הונט האָט פּאָליציי שפּעטער דערשאָסען.

חזנ׳דעל עפּשטיין

אויף אַ קאָנצערט אין לאָדז

מיטוואָך, ד. 11 טרעט אויף אין לאָדז מיט איין - איינציגען קאָנצערט דער 7 יאָהריגער חזנ׳דעל נחומ׳ל עפּשטיין. יואָס האָט זיך שוין ערוואָרבען אַ נאָמען אין דער חזנים וועלט אַלס געניאַלער מנגן.

נחומ׳ל וועט דאָ אויספיהרען אַ ריי קלאַסישע נומערען פון סינאַגאָגאַלער נגינות.

געזאַנג-קאָנצערט אין פילהאַרמאָניע.
מיטוואָך ד. 11-טען ד. ח. טרעט אַרויס מיט
אייך איינציגע קאָנצערט
דאָס בעוואוסטע ווילנער וואונדער-קינד, דער 7-יעהריגער חזנ׳דל
נחומ׳ל עפּשטיין
נחומ׳ל עפּשטיין פערכשופ׳ט די צוהערער מיט זיין מתיקות׳דיגען זינגען און דאַווענען. די גאַנצע וועלט רעדט פון איהם ווי וועגען אַ אויסטערליש נאַטור-וואונדער.
נאָר איין איינציגער קאָנצערט.
בילעטען ביי דער קאַסע פון פילהאַרמאָניע
בעזאָרגט אייך בעצייטענס מיט פּלעצער

אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון זשורנאַליסטען סינדיקאַט

דעם 15. ד. ח. 3 מיטאָג צום ערשטען טערמין און 4 נאָכמ. צום צווייטען טערמין קומט פאָר אין נאָלדענגס זאָל פון גראַנד-האָטעל אַ אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון לאָדזער זשורנאַליסטען-סינדיקאַט מיט פאָלגענדען טאָג אָרדנונג:

1) בעריכט פון דער פערוואַלטונג, 2) בעריכט פון פּראָפעסיאָנעלען ראַט, 3) בעריכט פון עהרען-געריכט, 4) בעריכט פון רעווידיר-קאָמיסיע, 5) וואַהלען פון אַ נייער פערוואַלטונג, 6) אין פרייע פאָרשלאַגען.

„אין פוילן איז שלעכט, אנדערשוואו איז נאך ערגער"

רעדע פון האנדעלס־מיניסטער פריסטאר אויף דער פרייטאג'דיגער זיצונג פון סיים

3 אנגעזעהענע דעפוטאטען פון ב. ב. געלעגט די מאנדאטען

וו א ר ש א. (טעלעפאניש) ביים אנהויב פון דער פרייטאג'דיגער זיצונג פון סיים, האט דער סיים־מארשאלעק שווי־טאלסקי געמאלדען, אז די דעפוטאטען, פראפ. קאזשיזשאנאווסקי, לעבנוצקי און נאוואק (אלע 3 מיטגלידער פון ב. ב.) האבען זיך אפגעזאגט פון די מאנדאטען (ריישענדע אפלאדיסמענטען אויף די בענק פון דער רעכטער און לינקער אפאזיציע). עס הערט זיך אן אויסרוף „ווי־וואט סעקוועגנס!" (זאלען לעבען די נאכקומענדע!)

דער סיים איז דאן צוגעטרעטען צו דער גענעראל־דעבאטע איבער'ן בודזשעט פון האנדעלס־מיניסטעריום.

דעפ. גרושטשינסקי (כ.ד.) גרייפט שטארק אן די האנדעלס־פאליטיק פון פריהערדיגען מיניסטער קוויאטקאווסקי און דאן האלט א לענגערע רעדע דער ענדעקישער דעפוטאט גורטשאק, וועלכער ווייזט אן, אז די רעגירונג האט נארנישט געטון צו שיצען די האנדווערקערס אין פוילען, וועלכע ווערט דער־דריקט צוזאמען מיט'ן סוחר'טום אונטער דער לאסט פון די גרויסע שטייערן.

אין פוילען געפינט זיך היינט — ער־קלערט ווייטער דער רעדנער — 400 מיליאנען האנדווערקער, וואס האבען נישט קיין ארבייט און לעבען אין דער שרעקליכ־סטער נויט. די רעגירונג וויל דאס גאר־נישט גלויבען. די רעגירונג בעמיהט זיך צו פערבילליגערן די פרייזען. זי בעמיהט זיך אבער צו דעליקאט מיט דער גרויס־אינדוסטריע, און דארט מאכט ליגט די הויפּט־סיבה פון יקרות. זאל די רעגירונג אויסאיבען א דרוק אויף דער גרויס־אינ־דוסטריע, וועט ממילא שוין בילליגער ווערען אין דער קליינער אינדוסטריע און אין האנדווערק.

עס רעדט נאך דער צווייטער ענדעקי־שער דעפוטאט קארנעצקי. ער דער־צעהלט א מעשה פון א געוויסען סטאניס־לאוו וואנדעניץ, א גרויסער סוחר, דער אייגענטימער פון דער פירמע „פראדוק־ציע", וועלכער האט בעקומען ביז א מי־ליאן קרעדיט פון דער מלוכה־באנק, אויך צוג אליין וועל וואנדעניץ איז א סאנאטאר און א מיטארבייטער פון סאנאטארישען ארגאן „דראגא". שפעטער, ווען מען האט זיך ארומגעזעהען, אז וואנדעניץ האט נישט געפיהרט קיין רעגעלע גע־שעפטען און דער מלוכה־אוצר קאן דער־פון ליידען, האט מען איהם איבערגע־געבען דעם העכסטען געריכט. אונטער דער צייט האט ער אבער בעקומען אנ'־אויסלענדישען פאס און אנטלאפען קיין ענגלאנד.

דער רעדנער פרעגט זיך דעריבער, צי דער אינטערעס פון מלוכה־אוצר איז גע־ווארען פערזיכערט און פארוואס האט די מאכט איהם ערלויבט ארויסצופאהרען קיין אויסלאנד, אין דער צייט, ווען אנ־דערע מענשען ווערען ארעסטירט 2 ביי־נאכט כאטש מען ווייסט נאך אפילו נישט, צי זיי האבען זיך און עפּיס פערשול־דיגט.

די רעדע פון האנדעלס מיניסטער פריסטאר

דערויף נעהמט א ווארט דער האנדעלס מיניסטער פריסטאר, וועלכער ערקלערט, אז די אפערע וואנדעניץ איז שוין א גאנץ אלטע. ווען ער האט איבערגענומען דעם פארטפעל פון האנדעלס־מיניסטעריום איז שוין דער ענין געווען אין געריכט. איצט געפינט זי זיך ביים אויספאר־שונגס־ריכטער. אהועקגעפאהרען קיין אויסלאנד איז ער מיט א האלב יאהר צוריק, און ווען ער איז צוריקגעקומען, איז ער גענומען געווארען אויף אנ'אויס־פארשונג. דער פאר־רעדנער האט זיך בעקלאגט אויף דעם שווערען מצב אין דער האנדווערקעריי. איך וואלט איהם געוועזן זעהר דאנקבאר, ווען ער וואלט מיר פארגעלייגט זיינע פלענער צו פער־בעסער'ן די סיטואציע פון האנדווערק.

ווענען דער אלגעמיינער ווירטשאפט־ליכער סיטואציע האב איך שוין בריימער גערעדט אין דער קאמיסיע. מ'קאן נישט רעכענען דערויף, אז די רעגירונג און די בעפעלקערונג וועט געפינען אנ'אויסגאנג פון דער סיטואציע אומאפהענגיג פונ'ם ווירטשאפטליכען מצב אויף דער גאנצער וועלט. מ'קאן זיך נישט אפרייסען פון דער גאנצער וועלט, ווי מ.ר וואלטען זיך געפינען אויף עפּיס אנ'אינזעל. דאס איז מאקע נישט קיין נחמה, מ'מוז אבער פעסטשטעלען, אז ביי אונז איז דאך נישט אזוי שלעכט ווי אנדערשוואו (טראמפּ־טשינסקי: למשל), למשל אין בעלגיען און איטאליען איז די ארבייטסלאזיגקייט פערהעלטנישמעסיג גרעסער ווי ביי אונז. איך האלט דאס נישט פאר קיין טרייסט, ווארום ביי אונז א.ז אויך נישט גוט.

דערנאך האט זיך אנגעהויבען די דע־באטע איבער'ן בודזשעט פון מיניס־טעריום פאר עפענטליכע ארבייטען.

סיים־מארשאלעק שווינטאלסקי מעל־דעט, אז דער קלוב ב.ב. האט ארייגגע־טראגען א פארשלאג וועגען ענדערן די קאנסטיטוציע און אין 15 טעג ארום וועט דער פארשלאג געשטעלט ווערען אויף דער טאג־ארדנונג.

דערויף איז די זיצונג געשלאסען גע־ווארען ביז נעכסטען שבת 10 פריה.

די ארויסגעטרעטענע דעפוטאטען פון ב. ב. זענען געגען דער שטעלונג פון דער רעגירונג אין מעשה בריסק

וו א ר ש א. (טעלעפאניש) ווי מיר האבען שוין געמאלדען אין סיים־בעריכט איז אויף דער פרייטאג'דיגער זיצונג בע־קאנט געווארען, אז די סאנאציע־דעפו־טאטען פראפ. קאזשיזשאנאווסקי, לעבניק און נאוואק האבען געלייגט זייערע מאנ־דאטען. דער דאזיגער שריט שטעהט אין ענגען שייכות מיט דער שטעלונג פון סאנאציע־קלוב צו מעשה בריסק.

ווי בעקאנט האט פראפ. קאזשיזשא־נאווסקי ערקלערט מיט א פאר וואכען צוריק, אז נאכדעם, ווי עס וועט בעקאנט ווערען דער ענטפער פון דער רעגירונג אויף דער „בריסקער" אינטערפעלאציע, וועט ער אננעמען א שטעלונג צום פראָ־טעסט־בריף פון די קראקאווער פראפע־סארען. דעמאלט איז געווען פערשפרייט א קלאנג, אז פראפ. קאזשיזשאנאווסקי האט זיך געווענדעט מיט א בריף צום מלוכה־פרעזידענט.

אינאפהענגיג פון פראפ. קאזשיזשאנאוו־סקי'ס שטעלונג האט די אזוי גערופענע „פושעלאם"־גרופּע, וועלכע שטעלט מיט זיך פאר דעם דעמאקראטישען פליגעל אין דער סאנאציע און די גרופּע „אר־ביימס־פעראייניגונג פון שטאט און דארף", זיך אויך קריטיש פערהאלטען צו דער שטעלונג פון דער רעגירונג אין מעשה בריסק, און זיי האבען אפגעוואדט אויף געוויסע אינפארמאציעס פון דער רעגירונג.

ווען די פּשעלאמאוויצעס האבען זיך דערוואוסט, וואס דער פרעמיער סלא־וועק וועט ענטפערן אויף דער אינטער־פעלאציע, האט דעפ. לעבנוצקי אויסגע־נוצט זיין גאנצען איינפלוס און „פּשעלא־מאס", וועלכער בעשטעהט פון 20 דע־פוטאטען, אז זיי זאלען זיך אפהאלטען פון שטימען איבער דעם ענדעקישען פארשלאג וועגען מעשה בריסק. זיי האט מען איהם פערזיכערט, אז זיי וועלען זיך אפהאלטען.

אבער אין לעצטען מאמענט האט דער רוב פון די „פּשעלאמאוויצעס" געענ־דערט זייער שטעלונג, ווייל זיי האבען זיך דערוואוסט, אז אויב זיי וועלען זיך אפהאלטען פון שטימען, וועלען זיי מוזען לעגען די מאנדאטען. די דעפוטא־טען, וואס האבען זיך אבער יא אפגע־האלטען פון שטימען, האבען איצט ארייגגעשיקט זייערע רעזיגנאציע־בריף אין סיים־קלוב פון ב.ב.

געזעגנענדיג זיך מיט זיינע חברים פון ב.ב. האט פראפ. קאזשיזשאנאווסקי גע־זאגט דערמאהנענדיג דאס רוסישע ווער־טעל: די ליבע איז געווען אהן פרייד, די צושיידונג וועט דעריבער זיין אהן טרויער".

אויך געוו. מין. קוויאטקאווסקי געלעגט דעם מאנדאט

וו א ר ש א. (טעלעפאניש) א חוץ די דריי דערמאנטע דעפוטאטען האט אויך דער געוו. האנדעלס־מיניסטער קוויאט־קאווסקי געלייגט דעם מאנדאט. ער האט שוין וועגען דעם ארייגגעשיקט א בריף צום סיים־מארשאלעק.

געפלאצט דאס הארץ פון אנ'אדוואקאט אויפ'ן פראצעס פון „צענטראלעוו"

דער עלטסטער ווארשאווער יוריסט קארנפעלד איז געשטארבען פאר די אויגען פון די ריכטער, בעת ער האט אפגעגעבען ערקלערונגען

וו א ר ש א, (טעלעפאניש) די פרייטאג'דיגע געריכטס־פערהאנדלונגען אינ'ם פראצעס וועגען די בלוטיגע געשעהענישען אויפ'ן מיטינג פון צענטראלעוו אין ווארשא, האבען זיך געענדיגט זעהר טראגיש. איינער פון די עדות, דער אלטער גוט־בעקאנטער 80־יעהריגער יוריסט אדוו. קארנפעלד איז ארויסגעטרעטען אלס עדות. ביים אפגעבען די ערקלערונגען האט ער זיך פלוצלונג דערפיהלט נישט גוט, און איידער ער האט נאך בעוויזען צו בעטען א גיסעל וואסער איז ער אנידערגעפאלען אויף דער ערד א טויטער.

די דאזיגע סצענע האט געמאכט אזא ערשיטערנדען איינדרוק אויף דער אנגעקלאגטער פרוי ד"ר טילעצקא, אז זי איז אנידערגעפאלען נעבען דעם טויטען קערפער פון פלוצלינג פערשטארבענעם ליבלינג פון דער ווארשאווער אדוואקא־טור און אנגעהויבען צו חלש'ן. די געריכטס־פערהאנדלונגען זענען צוליב דעם איבערגעריסען געווארען.

די דאזיגע טרויעריגע געשעהעניש האט ארויסגערופען א פיינליכע שטימונג אויף אלע אנוועזענדע און אין א טויט־שטילקייט האבען אלע פערלאזט דאס געריכט.

• • •

אדוו. קארנפעלד איז ארויסגערופען געווארען אלס אדות צום פראצעס. ער איז געקומען אנגעלעהנט אויף א שטעקען אין זאל.

ער האט דערצעהלט פאר די ריכטער, אז אין טאג פון די געשעהענישען איז ער געווען מיט זיין אייניקעל, אין שיק יונגעל אין פארק נאהנט פונ'ם ארט, וואו עס איז פארגעקומען דער מיטינג. ארויסגעהענדיג פון פארק האט ער פלוצ־לונג בעמערקט רייטען א גאלאפ די רייטער־פאליציי. די פערד זענען געווען ווילד, עס האט זיי געזעצט די שוים פון די פיסקעס.

דער פארזיצער פון געריכט האט איהם נעפרעגט, צו די פערד האבען גע־האט א סך שוים אויף די ליפען.

אין דעם מאמענט, האט זיך דער אלטער אדוואקאט א כאפ געטהון פאר'ן הארץ און אנידערגעפאלען אויף דעם שטול.

דער פארזיצענדער האט איהם געהייסען דערלאנגען וואסער. די אנגעקלאג־טע פרוי ד"ר טיל. צקא, איז צו צו אדוו. קארנפעלד און איהם א טאפ געטון ביים דופק, זי האט געגעבען א הארץ־רייסענדען געשריי: ער איז טויט. און באותו רגע איז זי אנידערגעפאלען אין אהנמאכט, עס האט לאנג געדויערט ביז מען האט זי דערמונטערט.

די פערהאנדלונגען זענען צוליב דעם, ווי מיר האבען שוין אויבען נעשרי־נען איבערגעריסען געווארען.

דער פעוטיידיגער אדוו. בערנסאן האט ארייגעטראגען א רייה שארפע ערקלערונגען אין נאמען פון אלע פערטיידיגער, וועלכע ער האט געבעטען א־ריינטראגען אין פראטאקאל. אין דער ערקלערונג ווערט אזוי געזאגט:

דער נעסטאר פון די פוילישע אדוואקאטען קארנפעלד, האט געפלאצט דאס הארץ בעת דער פאזיצענדער האט געפיהרט די פערהאנדלונגען איראניזי־רענדיג פון דעם עדות.

135 מיליאנען פערזאן, וועלכע האבען געקענט ארייג־קומען אין אמעריקא האבען נישט בעקומען קיין וויזעס

וואשינגטאן (יט"א) עס ווערט געשאצט, אז 135 מיליאנען אימיגראנ־טען וואס האבען געקאנט ארייגקומען אין לאנד אין פערלויף פון דעם רעגי־רונגס יאהר, וואס ענדיגט זיך דעם 30־טען יוני 1931, וועלען נישט קריגען קיין וויזעס און רעזולטאט פון די נייע בע־גרענצונגען, וואס זענען איינגעפיהרט געווארען.

אין אנ'ערקלערונג וואס דער שטאטס־דעפארטאמענט האט ארויסגעגעבען, ווערט געזאגט, אז די קאנסולען, וואס האבען נישט ארויסגעגעבען די וויזעס האבען פונקט דורכגעפיהרט דעם בע־פעהל, נישט ארייגצולאזען קיין אימיג־ראנטען, וואס קאנען פאלען צו לאסט אין דעם איצטיגען שווערען עקאנאמי־שען קריזיס.

—0—

רעפעראט פון א יודישען געלעהרטען אין דער פויפסטליכער וויסענשאפטליכער אקאדעמיע

רוים, (יט"א) אויף דער לעצטער זיצונג פון דער פויפסטליכער וויסענ־שאפטליכער אקאדעמיע האט דער יונ־גער יודישער געלעהרטער ד"ר ארנאלדא מאמיליאני געהאלטען א רעפערט א. ד. ט. „אנטיסעמיטיזם אין אלעקסאנ־דריען אין צייט־אלטער פון פילאן". ד"ר מאמיליאני ווערט בעטראכט אלס קאנדידאט אויף דער פראפעסור פאר דער געשיכטע פון אלטערטום אויפ'ן רוימער אוניווערזיטעט.

—=0§0=—

„דאס פראבלעם פון יודישען שול־וועזען אין פוילען"

וו א ר ש א. (יט"א) דינסטאג, דעם 10. ה. ח. 8.15 אוונט ארדענט אין דער „אינסטיטוט פאר נאציאנאליטעט־טען פארשונגען" א רעפערט פון ד"ר אריה טארטאקאווער א.ד.ט. „דאס פראב־לעם פון יודישען שול־וועזען אין פוי־לען". דער רעפעראט וועט פארקומען אין „בנ'ן פון די מאזאוויעצער פירש־טען", אלט־שטאט 31.

—0§0—

רומענישער מלוכה־מאנאפאל רואינירט יודישע טאבאק־פלאנטאטארען

קישינעוו (יט"א) עטליכע טויזענד יודען, וואס לעבען פון טאבאק־פלאנטא־ציעס אין בעסאראביען, ווערען איצט פילשטענדיג רואינירט צוליב דער פאלי־טיק, וועלכע עס פיהרט איצט דער רו־מענישער מלוכה'שער טאבאק־מאנאפאל. דער מאנאפאל עקספּלאאטירט אויף א טוראדנען אופן די פלאנטאטארען, ארא־דריקענדיג כסדר די פרייזען פון רוי־טאבאק. דאס קישינעווער יודישע טאג־בלאט „אונזער צייט" (ארויסגעגעבען דורך דעפ. ד"ר לאנדוי) פראטעסטירט געגען די דאזיגע פראקטיק פון מאנא־פאל, וועלכע ברענגט צום אונטערגאנג אלט־געזעסענע און איינגעפונדעוועטע יו־דישע פלאנטאטארען.

ברוטאלע אנפאלען אויף דורכגעהער אין שענקעוויטש־פארק

דער שענקעוויטש־פארק אין לאדז איז א מקום, וואו כל־ערליי לאפּוזעס און כוליגאנעס לארענען אויס זייער ברו־טאליטעט איבער די דורכגעהער און שפא־צירענדע. דאס שלאגען שפאצירענדע אין דעם פארק איז זומער צייט א מעשה בכל יום. היי יאהר פעהלען אבער ווינ־טער צייט נישט קיין אוואנטוריסטען. פון צייט צו צייט יאווען זיך כוליגאנעס, וועלכע צושלאגען פארנאכט און אין אוונט דורכגעהער פון פארק, בעזונ־דער'ס פרויען. אויב עמיצער מאכט א גוואלד, הויבען אין די כוליגאנעס א שטארקע אטאקע.

די זיכערהייטס־מאכט אין לאדז דארף ענדליך מאכען א סוף צו די אנפאלען אויף פרידליכע דורכגעהער.

פערמעגענס־שטייער די נייע ראטעס

דעם 28. ד. ח. איז דער לעצטער צאהלונגס־טערמין פון דער נייער ראטע פערמעגענס שטייער. די הויך פון דער ראטע בעטרעפט אין דריטעל ווערט פון פערמעגען פאר האנדעלס אונטערנעהמונ־גען 1. און 2. האנדעלס־קאטעגאריע און פון די ערשטע 5 קאטעגאריעס אינדוס־טריע־אונטערנעמונגען.

פון דער נייער ראטע פערמעגענס־שטייער זענען בעפרייט די אלע, וואס זייער פערמעגען איז אפגעשאצט געווא־רען אויף נישט העכער פון 10,000 זל.

ראיאן־צוזאמענפאהר פון די בעאמטע איי די יוד. קאאפעראטיווע בענק אין לאדזער וואיעוואדזטווע

פארינגען זונטאג איז פארגעקומען א צוזאמענפאהר פון די בעאמטע אין די יוד. קאאפעראטיווע בענק אין לאדזער וואיעוואדזטווע; ס'האבען זיך בעטייליגט 20 דעלעגאטען. דעם צוזאמענ־פאהר האט געעפנט דער פרעזידענט פון דער לאדזשער אפטיילונג, ה' גאלדקראניץ, וועלכער בעקאנט די פערזאמעלטע דע־לעגאטען מיט'ן צוועק פון היינטיגען צו־זאמענפאהר. נאכדעם ווערט אויסגע־וועהלט אלס פארזיצענדער פון צוזא־מענפאהר ה' אורינסאן (לאדז), וועלכער לאדעט אין און אין פרעזידיום די הערען דאווידאוויטש (פאביאניץ), מארגוליס (טאמאשאוו) און אלס סעקרעטאר ה' וואלף (לאדז). דערויף האלט א בעגריי־סונגס־רעדע דער ה' מאלאכאווסקי, אין נאמען פון לאדזער אלגעמיינעם באנק־בעאמטען־פעראיין. נאכ'ן ארורכלייענען א רייה ווינש־דעפעשען האלט ה' ד"ר שאטמאן א רעפעראט, וועגען דער בעציהונג צו דער פראפעסיאנעלער און קאאפעראטיווער בעוועגונג. אין דער דיס־קוסיע האבען זיך בעטייליגט כמעט אלע דעלעגאטען. צום סוף ווערען אנגענומען א רייה רעזאלוציעס צ. א. פארצולייגען דער הויפּט־פערוואלטונג, צו ארגאניזי־רען א צענטראלע נעגענזייטיגע לייה־קאסע פאר די מיטגלידער און צו שאפען א וואנדער ביבליאטעק וואס זאל בעדינען די בעאמטע מיט קאאפעראטי־ווע ליטעראטור.

אויפרעגונג אין בעסאראביע צוליב שליסען די תרבות־שול דורך דער מאכט

בוקארעסט. (יטא) די שליסונג פון דער תרבות־שול אין סאראקא (בע־סאראביען) אונטער דער בעשולדיגונג, אז זי איז א נעסט פון קאמוניזם, האט ארויסגערופען אנ'אומגעוועהנליכע אויפ־רעגונג צווישען דער יודישער בעפעלקע־רונג אין בעסאראביען. פון סאראקא און קישינעוו זענען ארויסגעפאהרען קיין בו־קארעסט יודישע דעלעגאציעס מיט'ן צוועק צו אינטערווענירען ביים בילדונגס מיניסטער. די דעלעגאציעס וועלען פאר־שטעלען מאטעריאלען, וואס וועלען בע־ווייזען, אז די בעשולדיגונג איז א פאלשע און וועלען פאדערן צוריקצוציהען די שליסונגס־פעראָרדנונג, כדי די תרבות־שול זאל ווידער קאנען אנהויבען צו פונק־ציאנירען.

דער שליסעל צום ערפאלג

איז אנ'אנאנס אין „לאדזער טאגעבלאט"

יודיש פאלקס־טעאטער זגערושער 17 טעלעפאן 193-03

אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן

גרויסער שטורמישער ערפאלג! 100־ער מענשען אוועק אהן בילעטן!

היינט, זונטאג, דעם 8־טען פעברואר 9 אוונד צום דריטען מאל

די גאסען־קינדער

אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון סיגאל.

מאנטאג, דעם 9־טען 9 אוונד צו פאפולערע פרייזען

מיט געזאנג און טענץ פון י. זילבערט **בראדיאגא**

דינסטאג, דעם 10־טען 9 אוונד פרעמיערע!

די גלאקען פון סיביר

אוונד־פרייזען פון 1 ביז 3 זל. פאפולערע פרייזען פון 80 ביז 2.50

ס'נעמט אנטייל פרויען לויט א.ב.: בעזמאן, בוימאן, פאדערמאן, ראזענצוויג. מענער: באלבירסקי, גוטמאן, גאלדבערג, דראנאוו, טופמאן, נייהויז, פא־לאנסקי, פאסטעל לעווקאוויטש. טעכנישער לייטער: ק. גוטמאן, סופלער: וו. נייהויז, אדמיניסטראטאר: נ. גאלדשטיין, ליכט־עפעקטען: י. שולמאן, ארטיסטישער מאלער: ביאלעצקי, דעקאראטאר: ה. ליטוואק.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פאלקס־טעאטער.

לאָדזשער טאַגעבלאַט

דער רעדאַקטאָר נעמט־אָן פון 6 ביז 7 אין אָוועגד
נישט בעשטעלטע מאַנוסקריפּטען ווערען נישט צוריקגעשיקט.

אַדרעס: „Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16 Skrz. poczt. 16
טעלעפאָנען: רעדאַקציע 160-57, אַדמיניסטראַציע 100-47

די יודען און די בודזשעט־דעבאַטע

גרויס איז די יודישע נויט אין פּוילען, אָבער צו ווייניג איז די מעגליכקייט געגעבען געוואָרען דער יודישער פּאַרלאַמענטאַרישער פאָרטרעטערשאַפט צו בעריהרען בעת דער בודזשעט־דעבאַטע דעם גאַנצען קאָמפּלעקס פראַגען, וואָס ווענען נוגע די יודישע ווירטשאַפטליכער לאַגע. קוים 42 מינוטען האָט דער סיים מאַרשאַלעק געגעבען די יודען אין דער דיסקוסיע איבער'ן בודזשעט. דערפאַר וועט די יודישע פּאַרלאַמענטאַרישע פאַרטרעטונג נאָר רעדען איבער א פּאָר פראַגען, וועלכע זענען נוגע די ברענענדיגסטע יודישע אינטערעסען.

אין דער גענעראַל־דעבאַטע איבער'ן בודזשעט האָט גענומען א וואָרט דער פּרעזעס פון יודישען „קאָלאָ" ד״ר יהושע טהאָן. איבער דער יודישער עקאָנאָמישער לאַגע בעת'ן בעהאַנדלען דעם בודזשעט פון פינאַנץ־מיניסטעריום — דעפּוטאַט ד״ר ראָטענשטרייך. איבער דער נויט פון יודישען שול־וועזען וועט רעדען ד״ר זאָמערשטיין און איבער די יודישע פאָרערונגען וועגען „רעכט אויף אַרבייט — ד״ר ראָזמאַרין.

מיר גיבען זיך אָפּ דין וחשבון, אַז אין דער מאַסע פון די רעדעס, וועלכע וועלען אין משך פון 8 טעג געהאַלטען ווערען אין דער בודזשעט־קאָמיסיע, קאָנען אונזערע פאָרערונגען און קלאַגען פערהוילכט ווערען, אָבער מיר טאָרען נישט מותר זיין אויף דער מעגליכקייט פון דער סיים טריבונע צו רעדען וועגען די יודישער נויט און פאַרלאַנגען הילף מצד א רעגירונג, וועלכע קאָן געבען עקאָנאָמישע פערליכטערונגען, ווען זי וועט נאָר האָבען דערצו דעם גוטען ווילען.

דער בודזשעט וועט זיכער אַזוי בעשלאָסען ווערען, ווי די רעגירונג וויל איהם האָבען. מען וועט די אומדירעקטע שטייערן נישט פערקלענערען. און געווענטליך, דער בודזשעט־פּרעלימינאַר זעט פאָר 8 פּראָצענט מעהר הכנסות פון אומדירעקטע שטייערן, ווי דער לעצטער בודזשעט־פּרעלימינאַר.

עס בלייבט פאַר די קענער פון ווירטשאַפטס־לעבען א רעטעניש, ווי אַזוי די רעגירונג האָט גערעכענט נאָך אַזא קריזיס יאָהר קומען מיט א גרעסערער בעלאַסטיגונג פאַר די שטייער־צאָהלער.

עס איז מעהר ווי זיכער, אַז די ווירקליכקייט וועט די רעגירונג ענטוישען, ווען מיר טרעטען אויף נעגען די צו הויכע סכומים, איז עס נאָר דערפאַר, ווייל מיר האָבען מורא, אַז דער פינאַנץ־מיניסטער, וועלכער וועט פון סיים קריגען די הסכמה אויף גרויסע שטייער־בעלאַסטונגען וועט בעשטעלען נאָך מעהר עקזעקוטאָרען, כדי אדורכצופיהרען נאָך מעהר עקזעקוציעס און ליציטאַציעס, אבי צו דערגרייכען דעם בודזשעט־פּרעלימינאַר, וועלכען מען האָט איהם בעשטעטיגט.

ד שטייער־צאָהלער זענען שוין א דאַנק דעם פאַלשען שטייער־סיסטעם און שעדליכע ווירטשאַפטס־פּאָליטיק אַזוי ערשעפּט און צובראָכען, אַז ס'וואָלט שוין געווען די העכסטע צייט, אַז די סיים־מעהרהייט זאָל צופּאַסען די מילוכה'שע הכנסות צו די הכנסות פון די בירגער.

איך האָב מורא, אַז די היינטיגע סיים מעהרהייט הערט נישט דעם פולס פון דעם לעבען און זי וועט בעשליסען אַזוי, ווי מען וועט איהר פון „אויבען" בעפעהלען, דאָס פערשטאַרקט נאָך די טראַגעדיע פון היינטיגען ווירטשאַפטס־לעבען.

די יודישע פּאַרלאַמענטאַרישע רעפּרעזענטאַנץ וועט אויסנוצען יעדע מעגליכקייט, כדי צו וואָרענען און אויפמערקזאַם צו מאַכען, וואָס עס זאָל אין דער נאָהענטסטער צייט געשעהן, כדי די נויט זאָל געמילדערט ווערען.

עס ליגט אין אינטערעס פון דער רעגירונג, אַז אונזער קול זאָל נישט זיין א „קול קורא במדבר"...

דעפּ. ד"ר ראָטענשטרייך.

געשטאָרבען פּראָפעסאָר וויליאַם העטשלער

אַ קריסטליכער פריינד פון דר. הערצל

לאָנדאָן, (יט"א) אין עלטער פון 86 יאָהר איז אין לאָנדאָן געשטאָרבען דער טעאָלאָג פון דער אַנגליקאַנישער קירכע פּראָפ. וויליאַם העטשלער, דער אַמאָליגער פריינד פון ד״ר הערצל און פון זיין טויט א הייסער אָנהענגער פון דער ציוניסטישער אידעע. פּראָפ. העטשלער איז געווען בעהערשט פון דעם גע־דאַנק, אַז דאָס מלכות־משיח וועט קומען, ווען יודען וועלען צוריק בעזעצט ווערען אין א"י. אין די 90־טער יאָהרען פון פאָריגען יאָהרהונדערט האָט ער אין ווין (אַלס מיטגליד פון דער ענגלישער אַמבאַסאַדע) אָנגעקניפּט בעציהונגען מיט טעאָדאָר הערצל'ן, קורץ נאָכדעם, ווי עס איז ערשינען דער „יודענשטאַט", בעת ד״ר הערצל האָט געמאַכט די ער־שטע שריט צו גרינדען די ציוניסטישע וועלט־אָרגאַניזאַציע.

פּראָפ. העטשלער האָט געהאַט פער־מיטעלט די בעגעגעניש פון ד״ר הערצל מיט'ן ערצהערצאָג פרידריך פון באַדען. שפּעטער אין 1898 יאָהר האָט פּראָפ. העטשלער פערמיטעלט די צוזאַמענטרע־פונג פון ד״ר הערצל מיט קייזער ווילהעלם דעם צווייטען אין דער נאָהענט פון מקוה־ישראל, בעת ווילהעלם איז געווען אויף זיין א"י־רייזע.

פּראָפ. העטשלער האָט זיך אַמאָל געהאַט איינגעדריקט, אַז די בעדייטענדסטע איבערלעבניש אין זיין לעבען איז געווען דאָס אָננעמען דעם א"י־מאַנדאַט דורך דעם פעלקערבונד אין 1922. דעם ראָזינען איז האָט דער פערשטאָרבענער פערזענליך בייגעוואוינט.

—:0:—

יודישע פאַרמערײַ אין מערב־קאַנאַדע

(ספּעציעל פאַר'ן „לאָדזשער טאַגעבלאַט") :—: פון **ש. מ. זעלטשען**

די יודישע פּאַרמערײַ אין מערב־קאַנאַדע איז פּאַקטיש אַזוי אַלט ווי דער דאָרטיגער יודישער ישוב. די ערשטע יודישע קאָלאָניע (וואַפּעלאַ, סאַסקאַטשעוואַן) איז געגרינדעט געוואָרען מיט 43 יאָהר צוריק — אין יאָהר 1889 אָבער כאָטש עס פעהלען גענויע ידיעות וועגען דעם, איז אָבער בעקאַנט, אַז איינציגע יודען, וואָס האָבען זיך פאַרנומען מיט לאַנדווירטשאַפט, זענען דאָ געווען נאָך פאַר יענער צייט.

ביי היינטיגען טאָג זענען דאָ אין מערב־קאַנאַדע פינף גרעסערע יודישע קאָלאָניעס, איינציגע קלענערע פּאַרמער־גרופּען און עטליכע הונדערט יודישע פאַרמער־פאַמיליעס צעשפּרייט איבער די פיר מערב־קאַנאַדער פּראָווינצען.

עס איז נישטאָ קיין גענויע סטאַטיסטיק פון יודישער קאָלאָניזאַציע אין מערב־קאַנאַדע, אָבער ווי מען שאַצט זענען דאָ בסך־הכל אַרום 630 יודישע פאַמיליעס בעשעפטיגט ביי לאַנד־ווירטשאַפט, ד. ה. אַנ'ערך דריי טויזענד נפשות.

ווען מיר רעדען דאָ וועגען יודישע קאָלאָניעס, מוז מען געדענקען, אַז דאָס זענען נישט קיין דאָרפישע ישובים, וואָס מען פערשטעהט אונטער'ן בעגריף „קאָלאָניע" אויף יענער זייט ים. דאָס זענען בלויז גרופּעס פון פּערמעס, צעשפּרייט אויף א גרעסערן שטח, אַרום א האַלבען אָדער א גאַנצען מייל איינע פון דער צווייטער. אויף דעם בעשטימטען שטח, וואָס ווערט בעצייכענט מיט'ן נאָמען יודישע קאָלאָניע, וואָרפען זיך דאָ און דאָרט דורך אויך נישט־יודישע פּערמעס. בלויז אינ'ם צענטער זענען די יודישע קאָלאָניסטען אין דער מעהרהייט, בעת וויטער פון צענטער ווערען די יודישע פּערמעס אַליין זעלטענער.

די רעגירונג האָט דאָ בכלל אַלעמאָל נישט געשטיצט די גרינדונג פון קאָמפּאַקטע ישובים פון וועלכער עס איז נאַציאָנאַליטעט וואָס וואָלט געווען שווערליך פאַר די צוועקען פון דער „שמעלץ־טאָפּ"־פּאָליטיק. זי האָט געזוכט צוצושפּרייטען און פּערמישען די איינגעוואַנדערטע בעפעלקערונג אַזוי, אַז זי זאָל פּערלירען איהר אינהאַלט, שפּראַך און מנהגים, געבראַכט פון דער אַלטער הײם, און וואָס שנעלער אַסימילירט ווערען.

די יודישע קאָלאָניסטען זענען דערוי־בער געווען צופרידען, וואָס זיי האָבען בשכנות נאָך יודישע קאָלאָניסטען און קענען מעהר־ווייניגער צופרידענשטעלען זייערע ספּעציפיש יודישע געזעלשאַפטליכע נויטען. זיי האָבען געקענט האָבען זייער שוחט, זייער שיהל צום דאַווענען, זייער זאַל פאַר געזעלשאַפטליכע צוזאַמענקומען און פאַרגעניגען און אַז. וו.

די פינף גרעסערע יודישע קאָלאָניעס אין מערב־קאַנאַדע זענען: וואַפּעלאַ, געגרינדעט אין 1888, הירש (סאַסק) געגרינדעט אין 1892, ליפּמאַן (סאַסקאַטשעוואַן) געגרינדעט אין 1901, זאָנענפעלד (סאַסקאַטשעוואַן) געגרינדעט אין 1906 און עדענברידזש (סאַסקאַטשעוואַן) געגרינדעט אין 1906.

ראַמזי און מאָנטעפיאָרע זענען די צוויי ווינציגערע יודישע גרופּען־ישובים אין אַלבערטאַ, ביידע געוועזענע קאָלאָניעס וואָס זענען דעזערטירט געוואָרען פון די מייסטע יודישע קאָלאָניסטען.

אין יענע יאָהרען ווען די יודישע קאָלאָניעס זענען געגרינדעט געוואָרן, זענען נאָך די שטחים, וואָס זיי פערנעמען, געווען פּאַקטיש ווילדערנישען, וויט פון אייזענבאַהנען און אָהן וועלכע עס איז קאָמוניקאַציע־מיטלען. די יודען־אימיגראַנטען פון ליטע, רומעניען און פּוילען, און רעעמיגראַנטען פון לאָנדאָנער ווייטשעפּעל און פון דרום אַפריקע, מיטעטען ווייליכע וואָס האָבען נאָך קיינמאָל קיין אַקער־אייזען אין די הענד נישט געהאַלטען, — זענען געקומען אָבער ווי פּיאָנערען.

די שוועריגקייטען און מאַטערנישען פון זייער לעבען אין די ווילדערנישען און די דאָזיגע פּיאָנערען־יאָרען, זענען א געשיכטע פאַר זיך אליין. נישט נאָר קליינשטעטלדיגע יודען און יודישע שניידער פון לאָנדאָנער ווייטשעפּעל, נאָר אפילו א סך פערהאַרטעוועטע, האַראַבאַשנע פויערים פון מזרח־אייראָפּע האָבען נישט געקענט אויסהאַלטען פון דעם דאָזיגע פּיאָנערען לעבען, און א סך פון זיי זענען אנטלאָפען אין די שטעט.

אַזוי זענען זיך צעפאַלען איינציגע יודישע קאָלאָניעס, און יודישע געזעלשאַפטליכע געבײדעס, אויסגעבויט מיט גרויס מיה און מסירת־נפש, שטעהן איצט פּוסט אין די ברייטע פּרעריעס, ביז זיי וועלען פערנומען ווערען פון אַנדערע געמיינדעס, וואָס בעזעצען איצט די געוועזענע יודישע פּערמעס. אין איינציגע פּונקטען זענען פערבליבען בלויז יודישע קברים ווי א טרויעריגער אָנדענק פון די געוועזענע יודישע ישובים.

אָבער א סך פון די יודישע פּיאָנערען האָבען אויסגעהאַלטען ביז'ן סוף. זיי האָבען געדולדיג איבערגעטראָגען די שוועריגקייטען פונ'ם פּיאָנערען לעבען נעלאָזען טיפע וואָרצלען אין דעם באָדען, וואָס זיי האָבען בעגאָסען מיט זייער שווייס. היינט זענען די פערבליבענע יודישע קאָלאָניעס נישט אין קיין ערגערען מצב, ווי די אַנדערע פּערמער־ישובים אין לאַנד. אייזענבאַהן־ליניעס האָבען שוין דורכגעשניטען די געגענדען און גוטע אויטאָמאָביל־וועגען שניידען זיי דורך אין דער לענג און אין דער ברייט.

צווישען די יודישע פּאַרמער'ס זענען דאָ עטליכע גאַר פערמעגליכע, די איבריגע לעבען נישט ערגער, ווי די פּערמערס פון אַנדערע נאַציאָנאַליטעטען, דאָס הייסט: איז די ערנטע גוט און די פּרייזען זענען גוט, האָבען זיי א יאָהר פון שפע, איז דאָס יאָהר שלעכט, ליידען זיי ווי אַלע אַנדערע פּערמערס.

אין די יודישע קאָלאָניעס וואַקסט שוין אויף די יוגענד, וואָס איז איינגעוואָרצעלט אינ'ם באָדען.

די אַרבייט פון יודישע קאָלאָניזאַציע איז נאָך ווייט נישט פערענדיגט. עס זענען נאָך דאָ אין לאַנד ריזיגע שטחים באָדען, אָפען פאַר קאָלאָניזאַציע. גרויסע שטחים געפינען זיך אינ'ם בעזיץ פון דער יודישער קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפט (יקא), וועלכע (נישט געקוקט אויף אַלע איהרע פעהלערן) מוז אָבער פאַרט ממשות'דיגע אַרבייט פאַר יודישער קאָלאָניזאַציע.

די לאַגע פון די מערב־קאַנאַדער פּערמערס דאָס יאָהר איז א זעהר קריטישע צוליב די נידעריגע ווייץ־פּרייזען. נאַטירליך, איז די לאַגע פון די יודישע פּערמערס אויך א שלעכטע, בעזונדערס פון די וואָס האָבען זיך בעזעצט אויפ'ן לאַנד ערשט פאַר די לעצטע עטליכע יאָהר. זייער לאַגע איז אָבער זיכער נישט ערגער, ווי די לאַגע פון די אַנדערע פּערמעס, און אפשר נאָך עטוואָס בעסער ווייל זיי זענען שולדיג זייערע הובות נישט פּריוואַטע היפּאָטעק־געזעלשאַפטען, נאָר דער „יקא", וועלכע האָט פאָרט „אַביסעל גאָט און האַרצען"

ווי שלעכט עס זאָל אָבער נישט זיין איצט דעם פּערמערס לאַגע, פערשטעהען אַלע, אַז דאָס איז בלויז א צייטווייליגע דערשיינונג. לאַנדווירטשאַפט וועט ווייטער פערבלייבען פאַר יאָהרען און יאָהרען די ווינציגסטע און זיכערסטע אינדוסטריע פון מערב־קאַנאַדע, און יודען האָבען די געלעגענהייט צו נעמען אין איהר א בעדייטענדען אַנטייל. (יט"א)

די וואונדער פון אונזער צייט...

א שעהנע געשיכטע מיט א גולם

אין מאַנטשעסטער וועט אין גיכען פאָרקומען א מערקווירדיגער פּראָצעס. דער קלויגער איז א „גולם" און דער אָנגעקלאָגטער — זיין אימפּרעסאַריאָ.

אויף דער פּראָווינץ איז אַרומגעפאָהרען, איינער טהאָמאַס באַרקלי, וועלכער האָט געגעבען פאָרשטעלונגען מיט א „ראָבאָט", מיט א מעכאַנישען מענשען. אַזוי האָט עס געהייסען. וואו ער פלעגט קומען, פלעגט ער אָפּדינגען א פּלאַץ און אויסהענגען אַפישען, אַז אין דער און דער צייט האָט דער עולם א געלעגענהייט צו זעהען דעם וואונדערבאַרען „ראָבאָט", וועלכער בעוועגט אַלע זיינע גלידער, געהט און רעדט אפילו, אַזוי ווי א לעבעדיגער מענש.

דער אַזוי גערופענער „ראָבאָט" פלעגט געבראַכט ווערען אויף דער ביהנע אין א קאַסטען. מען פלעגט איהם אויספּאַקען פאַר די אויגען פון אַלע אַנוועזענדע, אויפשטעלען אויף די פיס און דאַן פלעגט ער ווייזען פערשידענע קונצען. ער פלעגט געהן, מאַכען מיט די הענד, טאַנצען לויט קאָמאַנדע פון זיין אימפּרעסאַריאָ, און רעדען און זינגען לידעלאַך און רויכערען פּאַפּיראָסען.

אַזא מעכאַנישען „גולם" איז מען זעהר נייגעריג געווען צו זעהען. מען האָט געצאָהלט הויכע פּרייזען פאַר בילעטען און באַרקלי האָט געמאַכט גוטע געשעפטען.

אין נאָך נישט יוצא דערמיט וואָס דער „ראָבאָט" פלעגט אויף דער ביהנע ווייזען, וואָס ער קען, פלעגט ער נאָך ביי יעדע פאָרשטעלונג מאַכען א שפּאַציר צווישען פערזאַמעלטען עולם און מען האָט געהאַט א געלעגענהייט צו בעטראַכטען איהם גאַנץ גענוי.

קיינער האָט זיך נישט געקענט אָפּוואונדערען פון דעם מאָדערנעם מעכאַניזם, און מען האָט פיל גערעדט איבער די נפלאות פון דעם מאָדערנעם „ראָבאָט" בצורת מענש.

ויהי היום, האָט דער מר. באַרקלי געבראַכט זיין קונסטליכען מענשען אין א שטעטעל נישט ווייט פון מאַנטשעסטער און, ווי געוועהנליך, איז א גרויסער עולם געקומען אָנקוקען דעם וואונדער. דער „גולם" האָט דאָ שטאַרק אויסגענומען און מען איז געווען ענטציקט פון איהם.

צום סוף פון דער פאָרשטעלונג האָט „ראָבאָט" געמאַכט א שפּאַציר צווישען די פערזאַמעלטע. ער איז געגאַנגען טריט ביי טריט און ווער עס האָט געוואָלט, האָט א נעהם געטהון זיין האַנד, וועלכע איז געווען קאַלט, נישט ווי די האַנד ביי א לעבעדיגען מענשען. דאָס האָט פּאַסירט א סבה: א פרוי האָט זיך גראָד איינגעבויגען, און א לאַנגע הוט שפּילקע, וואָס די פרוי האָט געהאַט אין איהר הוט, האָט זיך טיף אריינגעשטאָכען אין גולם'ס פוס און איז דאָרט פערבליבען. דעם גולם איז זיך אַוועק זיין וועג. אין צוריק אויף דער ביהנע, האָט זיך פיין פערנויגט ווי א אמת'ער דזשענטעלמאַן און דערמיט האָט זיך די פאָרשטעלונג געענדיגט.

די לעצטע סצענע איז די צוקוקער זעהר געפעלען געווען. איבערהויפּט האָט ביי אַלעמען אויסגענומען די סאַמע לעצטע סצענע, וואָס דער „ראָבאָט" איז אַוועק מיט דער פרוי'ס שפּילקע, וואָס איז פערבליבען שטעקען אויבען אין זיין פוס, אין פּלאַץ פון די ווייכע פליניש. פאַר א האַלבע שעה צייט האָט מען נישט אויפגעהערט צו אַפּלאָדירען און די ווענד פון זאַל האָבען זיך ממש געטרייסעלט פון די הוראַ געשרייען.

לאָזט זיך אָבער אויס, אַז דער גולם איז גאָר נישט געווען קיין גולם, נור דער עולם איז געווען דער גולם. א לעבעדיגער מענש האָט געשפּיעלט די ראָלע פון „ראָבאָט", פון מעכאַנישע מענשען, און ער האָט איצט דעם אימפּרעסאַריאָ זיינעם, דעם ה' באַרקלי, פערקלאָגט אויף טויזענד פונט שאָדענערזאַץ, מאַכי פאַר דער מעשה מיט יענער האָר־שפּילקע.

דער קלעגער דערצעהלט, אַז די שפּילקע איז אריין אין זיין פוס א פּאָר צאָל טיף. ער האָט, זאָגט ער, בעת מעשה דערזעהען דער טאַטע פון יענער וועלט. אָבער ער האָט נישט געוואָלט קאַליע מאַכען דעם עסק און ער האָט מיט זיינע לעצטע כחות זיך אַרויפגעשלעפּט צוריק אויף דער ביהנע. פון דעם שמאַך זאָגט ער, האָט ער געקראָגען א בלוט פערגיפטונג און איז וואָכען לאַנג געלעגען אין בעט, און ער פערלאַנגט דערפאַר א פערגיטיגונג.

אַז מען האָט דעם מענש־גולם געפרעגט ווי אַזוי האָט ער געמאַכט, אַז זיינע הענד זאָלען זיין קאַלט? האָט ער געענטפערט: „איך פלעג טראָגען ליים קאַלטע גומי־הענטשקעס".

באַרקלי פערשטעלט זיך, טענהט אַז ער איז נישט פעראַנטוואָרטליך פאַר דעם, וואָס עס האָט פּאַסירט, מחמת דאָס געהן צווישען עולם איז נישט געווען אין אָפּמאַך צווישען זיי און דער בלומר'שריינער גולם האָט עס געטהון אויף זיינע איינענע אחריות.

מען קען נישט וויסען, מיט וואָס די זאַך וועט זיך ענדיגען; אָבער יעדענפאַלס איז עס זעהר אינטערעסאַנט.

—0—

מאָדערנער גרויסער טעאַטער־בנין אין ירושלים

ירושלים, (יט"א) די „חברה הכשרת הישוב" (פּאַלעסטינער לענד דעוועלאָפּמענט קאָמפּאַני) מאַכט איצט פאָרבערייטונגען אויפצובויען אין ירושלים א מאָדערנעם גרויסען טעאַטער־בנין מיט א קאָנצערט־זאַל. דער בנין זאָל איינגעבויט ווערען אויף דעם גרונדשטיק, אויף וועלכען עס געפינט זיך איצט דאָס „ציון־קינא".

א יוד־מיטגליד פון דירעקטאָריאַט פון דער פאַשיסטישער אַרמעע

רוים. (יטא) דער רעדאַקטאָר פון „אינטערנאַציאָנאַל דזשאָרנעל אָף לאָו־פילאָזאָפי" (אינטערנאַציאָנאַלע צייטשריפט פאַר רעכטס־פילאָזאָפיע) פּראָפ. דזשאָרדזשיאָ דעל וועטשיאָ איז נאָמינירט געוואָרען אַלס מיטגליד פון דירעקטאָראַט פון דער פאַשיסטישער פּאַרטיי.

פּראָפ. דעל וועטשיאָ, וועלכער איז אין 1926/27 געווען רעקטאָר פון אוניווערזיטעט אין רוים, איז איינער פון די עטליכע יודען, וואָס זענען אַקטיווע מיטגלידער פון דער פאַשיסטישער פּאַרטיי זייט איהר גרינדונג.

—:0:—

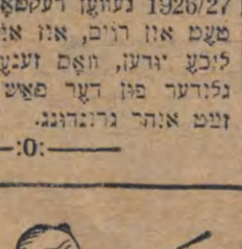

יוד פערמשפּט צו טויט־שטראָף אין טערקיי

לאָנדאָן. (יטא) „טיימס" מעלדעט מיט, אַז צווישען די 37 פּערזאָן, וואָס זענען דורכ'ן קאָנסטאַנטינאָפּעלער קריגס־געריכט פערמשפּט געוואָרען צו טויט־שטראָף, איז דאָ איין יוד. דער נאָמען פון דעם יוד איז נישט אָנגעגעבען.

אַנטיסעמיטישער סטודענט שטערבליך פערוואונדעט

אין צוזאַמענשטויס מיט מיליטער אין בוקאָווינער שטאָט

בוקאַרעסט, (יט"א) אין ראַדויץ (בוקאָווינע) איז געקומען צו א העפטיגען צוזאַמענשטויס פון א מיליטער־גרופּע מיט אַנטיסעמיטישע סטודענטען. די לעצטע האָבען געוואָלט איינאָרדנען אַן אַנטיסעמיטישע דעמאָנסטראַציע, וועלכע איז אָבער פערבאָטען געוואָרען דורך דער מאַכט, היות עס איז געווען די געפאַהר, אַז עס וועלען אויסברעכען אַנטי־יודישע עקסצעסען. נישט קוקענדיג אָבער אויפ'ן פערבאָט האָט זיך פערזאַמעלט א צאָהלרייכע גרופּע סטודענטען מיט'ן צוועק אָנצוהויבען א דעמאָנסטראַציע. עס איז אַלאַרמירט געוואָרען א מיליטער־אָפּטיילונג, וועלכע האָט געפּרובט צוטרייבען די סטודענטען. די לעצטע אָבער האָבען געשטעלט א ווידערשטאַנד און אָנגעגריפען די זעלנער. אין דעם צוזאַמענשטויס זענען פון ביידע זייטען איינציגע פערזאָן פערוואונדעט געוואָרען. איין סטודענט, פּאָפּעסקו, איז לעבענס־געפעהרליך פערוואונדעט געוואָרען און עס איז נישטאָ קיין האָפנונג, אַז ער זאָל בלייבען לעבען.

לסוף איז געקומען פון אינערן־מיניסטעריום אַנ'ערלויבניש אויף א פערזאַמלונג פון די אַנטיסעמיטישע סטודענטען. דער פערלויף פון דער פערזאַמלונג איז געווען א רוהיגער.

—:0:—

די עסטרייכישע מאָנאַרכיסטען געגען אַנטיסעמיטיזם

ווין, (יט"א) די „קייזערטרייע פאָלקספּאַרטיי" האָט אין א שריפט צום בילדונגס־מיניסטער שאַרף פּראָטעסטירט געגען סטודענטישען אַנטיסעמיטיזם אויף די עסטרייכישע הויכשולען, וועלכער ווערט אָפיציעל געשטיצט פון איינציגע אוניווערזיטעט אָרגאַנען. „דער נאַרישער ראַסען־האַס אין וועלט־קאַמף איז א שגעון און מוז פיהרען צום זעלבסטמאָרד פון עסטרייכישען פאָלק, בעת די מאָנאַרכיסטישע טראַדיציע פון די האַבסבורגער, וועלכע האָבען געשאַפען די אוניווערזיטעטען, איז געווען אַלגעמיינע טאָלעראַנץ און קולטור־נעמים פאַר אַלע עסטרייכער," ווערט געזאָגט אין דער שריפט.

דער מאָנאַרכיסטישער פּראָטעסט פאַר'ן בילדונגס־מיניסטער שטעלט איך פעסט, אַז די איצטיגע וואהלען אין די סטודענטען־קאַמערן פון די עסטרייכישע הויך־שולען האָבען אַרויסגערופען א געוואַלדיגע עמפּערונג אין אַלע פּאָליטישע קרייזען, ספּעציעל פון וועגען די בילדונג פון סטודענטען־קאַמערן אויפ'ן פונדאַמענט פון דייטש־אַרישען פאָלקס־בירגערטום בעדינגט פּאַקטיש די עטלאָזע אויסלאָזונג פון דער ווינער סטודענטענשאַפט אין די הענד פון די האַקענקרייצלער, און די האַקענקרייץ טעאָריעס זענען געגען עסטרייכ'ס טראַדיציעס. די שפּראַך פון די עסטרייכער איז דייטש, אָבער דעשטאַמונג איז ניט צייגענדיג איז עסטרייכיש. דער בילדונגס־מיניסטער ווערט דעריבער געבעטען תיכף אָפּשאַפען דאָס געזעץ ווענען אַזוי־גערופענע „נאַציאָנאַלע סטודענטען קאַמערן", ווייל דורך דעם ווערען די אַנטיסעמיטישע בירגער צוטיילט אויף פּאָליטישע און נידעריגערע בירגער.

—:0:—

קאַטאַסטראָפאַלע לאַגע פון די יוד. שולען אין בעסאַראַביען

קישינעוו (יט"א) דאָ איז פאָרגעקומען א צוזאַמענפאָהר פון יודישע שולען־פערשטעהער אין בעסאַראַביען. די דעלעגאַטען האָבען געשילדערט די קאַטאַסטראָפאַלע לאַגע פון די יודישע שולען אין בעסאַראַביען. א ריי חדשים שוין, ווי די לעהרער האָבען נישט בעקומען זייער שכירות, זיי ליידען ממש הונגער. די איבערוועגענדע מעהרהייט פון די שולען מיט יודיש אַלס אונטעריכטס־שפּראַך וועט זיך מוזען שליסען, אויב עס וועט נישט אָנקומען קיין הילף מן־החוץ.

—:0:—

בראָנז־טאַוועל צום אָנדענק פון לואי מאַרשאַל אויפגעדעקט אין יודישן קהלה־צענטער אין וואַשינגטאָן

וואַשינגטאָן (יט"א) א גרויסער צאָהל יודען און קריסטען פון וואַשינגטאָן האָבען אָנגעפילט דעם זאַל פון דעם היגען יודישען קהלה־צענטער, כדי בייצוּוואוינען די אויפדעקונג פון דער בראָנז טאַוועל צום אָנדענקען פון פערשטאָרבענעם לואי מאַרשאַל. די אויפדעקונג איז פאָרגעקומען נאָך א פייערליכער צערעמאָניע, בעת וועלכער דער חזן יאָסעלע ראָזענבלאַט האָט געזונגען רעליגיעזע תפילות.

דזשעמס מאַרשאַל, דער זון פון דעם פערשטאָרבענעם האָט אויפגעדעקט די בראָנז־טאַוועל און איבערגעגעבען די ערשטע־פּעלה, א פערזענליכער פריינד פון לואי מאַרשאַל'ן האָט מספּיד געווען דעם פערשטאָרבענעם און האָט אָנגעוויזען אויף זיינע גרויסע פערדינסטען אַלס פיהרער פון אַמעריקאַנער יודענטום.

שלום אַש

(צו דער הײַנטיגער יובילעאום-פײַערונג)

פֿון ישעיה אוגער

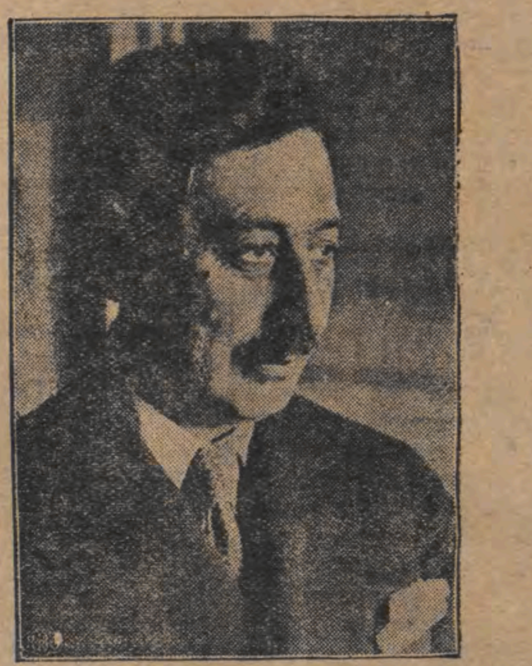

א.

שלום אַש איז דער אײנציגער ייִדישער דיכטער פֿון אונזער צײַט, וועלכער האָט, אַזוי צו זאָגען, אין אַ טריאומף-מאַרש זיך ערֹאָבערט די אייראָפּעאישע און אַמעריקאַנישע לעזער-וועלט. זײַן רוהם, זײַן גרויסע פּאָפּולאַריטעט אין 2 וועלט-טײלען און אין פֿאַרשידענע וועלטען איז איהם פֿערהעלטנישמעסיג לײַכט אָנגעקומען. קײן שום מאָדערנער דיכטער פֿון אַן אַנדער „מינדערהייט" קאָן זיך מיט איהם נישט פֿערגלײַכען אין דעם פּרט. די „מינדערהייטען", האָט שוין אַמאָל געזאָגט געאָרג בראַנדעס, ווי בכלל אַלע קלײנע פֿעלקער, וועלכע האָבען נישט קײן אײנפֿלוס אין דער גרויסער וועלט, זענען דאָס רוב פֿאַר'משפּט צו לעבען אין אַ גײַסטיגען און קולטורעלען געטאָ; זײַערע שפּראַכען לערנט קײנער נישט, ס'איז אַ שאָד צו פֿערלירען צײַט אויפֿ'ן שטודיום פֿון אַ שפּראַך, אויף וועלכער עס רעדען אַ פּאָר מיליאָן אָדער נאָר אײניגע הונדערט טויזענד מענשען. צוליב דעם בלײַבען זײַערע ליטעראַרישע און קונסטלערישע שאַפֿונגען שטענדיג בעגרענעצט אויף אַ זעהר ענגען קרײַז און קאָנען זיך נישט אַדורכשלאָגען קײן מאָל אַזוי צו זאָגען אין די גײַסטיגע אינטערעסען-ספֿערע פֿון די גרויסע קולטור-פֿעלקער.

דאָס אײגענע איז פֿריהער געווען מיט דער ייִדישער שפּראַך און ליטעראַטור. דאָס הײַסט: מיר זענען נאָך אײגענטליך הײַנט אויך נישט אַרויס אינגאַנצען פֿון געטאָ, נאָך ווײַט דערפֿון, אָבער די וועלט האָט שוין אַן אַנדער בעציהונג צו אונז אַלס קולטור-שאַפֿענדע „מינדערהייט". נישט לאַנג נאָך, מיט אַ יאָהר 20-25 צוריק, האָט מען אין די פֿרעמד-שפּראַכיגע ליטעראַטור-געשיכטעס און ענציקלאָפּעדיעס מיט אַ ליכט נישט געקאָנט געפֿינען קײן נאָמען פֿון אַ מאָדערנעם ייִדישען שריפֿטשטעלער אָדער דיכטער. מ'האָט איגנאָרירט, מ'האָט אונז בעהאַנדעלט ערגער, ווי, למשל, די רהעטאָ-ראָמאַנער, אַ פֿאָלקס-שטאַם, וואָס לעבט אין דער שווייץ און אַ צאָהל פֿון אומגעפֿעהר 40-50 טויזענד נפֿשות און וואָס האָט עפּעס ווייניגער, פֿאַרשטעהט זיך, געגעבען דער מענשהײַט ווי דאָס ייִדישע פֿאָלק. ווענען זײ, ווענען דיאַלעקט פֿון די רהעטאָ-ראָמאַנער, ווענען זײַער פֿאָלקס-פּאָעזיע און זײַערע דיכטער און אַפֿילו ווענען דער צאָהל צײַטשריפֿטען, וואָס זײ געבען אַרויס, האָט איהר שטענדיג געקאָנט געפֿינען אַ גרינדליכע, אויספֿיהרליכע אויפֿקלערונג און אויסקונפֿט. בנוגע ייִדען אָבער האָט מען זיך אַלעמאָל בעגרענעצט מיט אַ היסטאָרישער איבערזיכט פֿון דער העברעאישער ליטעראַטור, אָנהויבענדיג פֿון דער ביבל און פֿערענדיגענדיג מיט יהודה הלוי, און בעסטען פֿאַל מיט נפֿתלי הירץ ווייזל. די ייִדישע ליטעראַטור און די דיכטער, וואָס שאַפֿען אין דער ייִדישער שפּראַך — זײ האָבען איבערהויפּט נישט עקזיסטירט פֿאַר די ליטעראַטור-היסטאָריקער און פֿאָרשער.

שפּעטער האָט מען שוין גענומען רעגיסטרירען די נעמען פֿון מענדעלע'ן, שלום-עליכם'ן און פּרץ'ן סתם „לשם אינפֿאָרמאַציע". אָבער זײַערע ווערק האָט קײנער נישט איבערגעזעצט, קײנער נישט געלײענט. פֿאַר דער קולטור-מענשהײַט זענען זײ געווען עפּעס אַ מין „עזאָטערישע שריפֿטען" פֿון אַ געהײמניספֿאָלער, שטרענג-אָפּגעזונדערטער „סעקטע", וואָס מ'רופֿט ייִדען. אונזערע גרעסטע דיכטער, די קאָריפֿײען פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור, האָבען ביז דער נעהסטער צײַט אויסער אין אונזער אײגענעם געטאָ נישט געהאַט קײן שום רעזאָנאַנץ אין דער וועלט, קײן שום אוידיטאָריע.

דער אײנציגער ייִדישער דיכטער, וואָס האָט זיך ערוואָרבען אַן „אייראָפּעאישע" אוידיטאָריע, אַ בעגײַסטערטע און גרויסע אוידיטאָריע — דאָס איז שלום אַש. ער האָט דער ערשטער ערֹאָבערט די סימפּאַטיע, די בעוואונדערונג, דעם אינטערעס און רעספּעקט פֿון דער וועלט פֿאַר ייִדיש און דער ייִדישער דיכטונג. איהם פֿערגלײַכט די אייראָפּעאישע קריטיק מיט באַלזאַק'ן, איהם שטעלט מען אין אײן רײַה מיט דזשאָן גאַלסוואָרטהי'ן און מיט די אַנדערע גרויסע פֿון אונזער צײַט.

אייראָפּאַ זעהט אין איהם אײנעם פֿון די פּראָמינענטסטע פֿון דער הײַנטיגער דיכטער-גענעראַציע.

ב.

שלום אַש איז פֿון אָנהויב אָן, זינט זײַנע ערשטע ווערק האָבען זיך בעוויזען אין איבערזעצונגען, געווען אַן אַנטפּלעקונג פֿאַר דער ליטעראַריש-אינטערעסירטער וועלט. פֿאַר די ערשטוינטע אויגען פֿון דעם העכער-קולטורווירטען און העכער אַנטוויקעלטען אייראָפּאַ האָט זיך אַנטפּלעקט אַ שעפֿערישער כּח פֿון אַזאַ אָריגינאַליטעט, פֿון אַזאַ פּאָעטישער פֿײַנפֿיהליגקײט און געשטאַלטונגס-קראַפֿט, ווי מ'האָט עס נאָר געקאָנט געפֿינען בײַ יחידי-סגולה, בײַ די אויסדערוועהלטע אין דער נײַ-אייראָפּעאישער ליטעראַטור. אַמווייניגסטען האָט מען עס ערוואַרט בײַ אַ קינד פֿון געטאָ, בײַ אַ קינד פֿון דעם ראַציאָנאַליסטישען, אַזוי „פּראָזאַאישען" שאַבלאָנישען מזרח-אייראָפּעאישען ייִדענטום. אָבער ווי בײַ פֿאַרשידענע אַנדערע געלעגענהײטען איז אויך דאָס מאָל פֿון מזרח געקומען דאָס ליכט; עקס אָריענטע לוקס. אַזוי האָט מאַקע אַמאָל געשריבען אין „בערלינער טאַגעבלאַט" אַ בעקאַנטער שריפֿטשטעלער ווענען שלום אַש'ן. איך געדענק נאָך די ערשטע רעצענזיעס איבער שלום אַש'ס ווערק אין די פֿיהרענדע אייראָפּעאישע צײַטונגען און ליטעראַטור-בלעטער: הוילע בעגײַסטערונג, אויסברוכען פֿון ענטוזיאַזם איבער דעם דערפֿרישענדען קוואַל, איבער דעם שפּרודלענדיגען ברונעם פֿון פּאָעזיע און פֿון אַ דערקוויקענדיגער שילדערונגס קונסט, וואָס האָט זיך אַזוי פּלוצלונג בעוויזען אין דער וויסטע פֿון טרוקענער פּראָזע און „נאַטוראַליסטישער זאַבלוב-קײט".

שפּעטער, אין דער לעצטער צײַט, האָט מען שוין ענטדעקט אין איהם דעם „פּראָפֿעטישען לעהרער", דעם „ערצ-העהר, דעם העראָלד פֿון די העכסטע מענשהײַט — געדאַנקען און אידעאַלען", ווי פֿעליקס סאַלטען דריקט זיך טרעפֿליך אויס.

שלום אַש איז שוין אײגענטליך פֿריהער געווען אַ „נאָמען מיט אַ קלאַנג", נאָך פֿון דער צײַט, ווען ריינהאַרדט האָט אויפֿגעפֿיהרט אין בערלין זײַן „גאָט פֿון נקמה", וואָס האָט געמאַכט אַ גרויסען רושם. דאָס איז דעמאָלט געווען אַ וויכטיג טעאַטראַליש און ליטעראַריש געשעהעניש. די אײגנאַרטיגקײט פֿון זײַן שטאָף, די אָריגינעלע טעמאַטישע בעהאַנדלונג, זײַן פּאַטאָס, זײַן מיליע-שילדערונג, זײַן כאַראַקטעריזירונגס-קונסט — דאָס אַלץ איז געווען נײַ און האָט געמאַכט אַן אײַנדרוק. מ'האָט זיך פֿעראינטערעסירט מיט אַש'ן; פֿון יענער צײַט אָן האָט מען איהם שוין נישט אַראָפּגעלאָזט פֿון אויג.

אָבער די ריכטיגע אָנערקענונג, זײַן עכטע פּאָזיציע אין דער מאָדערנער ליטעראַטור האָט ער זיך ערוואָרבען דורך זײַנע ראָמאַנען און ערצעהלונגען און צולעצט דורך זײַן גרויסער עפּישער דיכטונג „דער מבול".

שלום אַש האָט זיך ערֹאָבערט די אָנערקענונג אַלס דיכטער, נישט אַלס עקזאָטישער דיכטער, נישט ווי פֿיל אַנדערע אַלס שילדערער פֿון אַ „פֿרעמדער" וועלט. דאָס ייִדישע לעבען, דאָס פּאַטריאַרכאַלישע, דאָס פֿרום-טראַדיציאָנעלע איז שוין אײגענטליך נישט קײן עקזאָטיק פֿאַר קײנעם; מ'קען שוין דאָס אַלץ. דאָס דאָזיגע לעבען האָבען שוין פֿאָלק געשילדערט אין פֿרעמדע שפּראַכען ייִדישע און נישט-ייִדישע שריפֿטשטעלער. און איבריגענס שפּיעלען שוין הײַנט די ייִדען נישט פֿאַר מיט זיך קײן „אָפּגעזונדערטע געזעלשאַפֿט".

און דאָך האָט מען פֿאַר שלום אַש'ן נישט געקענט דעם ייִדען — דעם ייִדען, מיט וועלכען מ'האָט געלעבט אין שכנות, מיט וועלכען מ'האָט געלעבט צוזאַמען הונדערטער יאָהרען. דאָס, וואָס יענע שריפֿטשטעלער, פּובליציסטען, עטנאָגראַפֿען, סאָציאָלאָגען האָבען געשריבען ווענען ייִדען, דאָס איז געווען די אויסערליכע „אינגעבאָרט" פֿון ייִדישען לעבען, דאָס איז געווען סטאַטיסטיק, וויסענשאַפֿט, פּובליציסטיק, [illegible] פֿון טוריסטען. שלום אַש, דער דיכטער, וועלכער איז מיט זײַן גאַנצען וועזען פֿערוואָרצעלט אין ייִדישען לעבען, אין ייִדישען פֿאָלק, אין דער ייִדישער פֿאָלקס מאַסע, וועלכער שאַפֿט פֿון אינעווייניג אַרויס, שלום אַש האָט ערשט אַנטפּלעקט די ייִדישע נשמה פֿאַר דער וועלט. דורך איהם האָט די אויסערליכע וועלט ערשט אָנערקענט, ערשט דערקענט דעם ייִדישען מענש, זײַן אינערליכען מהות, זײַן אמת-דיג וועזען, זײַנע לײַדען און פֿרײַדען, זײַן דראַנג נאָך פֿרײַהײט, נאָך אַ פֿרײַען נאַטירליכען לעבען, זײַן העכערע שטרעבונג, זײַן שעפֿערישען כּח. שלום אַש אַליין איז געווען דער בעסטער בעווײַז, וואָס פֿאַר אַ שעפֿערישע קרעפֿטען עס ליגען בעהאַלטען אין ייִדישען פֿאָלק.

און נאָך אַ וויכטיגע זאַך: שלום אַש האָט אויפֿגעדעקט און האָט בולט אַרויסגעשטעלט דאָס מענשליך-גרויסע, דאָס מענשליך-געמײַנזאַמע, וואָס פֿערבינדעט דעם ייִדען מיט אַלע נישט ייִדען. אַזוי אַרום איז ער פֿון אײן זײַט געוואָרען דער גײַסטיגער פֿערמיטלער, וואָס פֿערבינדעט אונז מיט „זײ", פֿון דער אַנדערער זײַט דער דאָלמעטשער פֿון אונזערע געפֿיהלען און געדאַנקען, פֿון אונזערע נשמה-לײַדען און האָפֿנונגען כּלפּי חוץ.

און אַט דערפֿון נעהמט זיך די בעוואונדערונג פֿון דער קולטור-וועלט פֿאַר דעם דאָזיגען גרויסען רעפּרעזענטאַנטען דיכטער פֿון ייִדישען פֿאָלק.

דעם נאַכטיגאַלס יובילײ

(פֿאַבעל) – פֿון ב. ראַוויצקי

געווען אַ נאַכטיגאַל אין וואַלד
אַ גרויסער זינגער, ס'האָט די וועלט מיט איהם [געשעצט
האָבען די חברים איהם געמאַכט אַ יובילײ.
דער טאָג — אַ יום-טוב איז געווען,
אַ גרויסער פּעסט,
דער וואַלד האָט פֿײַערליך אויסגעזעהען,
געקומען זענען אָנגעזעהענע געסט,
זינגפֿויגעל אַלערלײ,
אַפֿילו דער רויטקאַמעדיגער האָן,
ווײַל ר'האַלט זיך פֿאַר אַ גוטען זינגער מיט [אַ הויכען טאָן.
מען האָט דעם נאַכטיגאַל פֿיל כּבוד אָפּגעגעבען,
געזונגען ליב-לידער, געווינשען אַ לאַנג לעבען,
זײַן קול זאָל זײַן, ווי שפּרודלדיגע קוואַלען
און תּמיד יונג און פֿריש נאָך שאַלען.
דערנאָכדעם האָט זיך אויפֿגעשטעלט דער האָן,
דרייאַרנדיג אַ קרײַ געטאָן.
אויסגעלײגט אַ דרשה אַזוי צו זאָגען:

„משורר גרויסער! ווי לאַנג נאָך איז דער שיעור,
דו זאָלסט קײן שטענדיג וואַנדערן נישט פֿער-
[מאָגען,
פֿערוואַגעלט זײַן אויף אַלערלײ מקומות,
אין וועלדער, מדבריות און פּוסטע תּהומות?
בײַ אונז אין שטײַג וואָלט בעסער זײַן פֿאַר דיר.
בעזעץ בײַ אונז זיך, שפּאַר אויף אונז זיך אָן!
מיר זענען עופֿות גרויסע מאַסען,
מיט שפּײַז פֿערזאָרגט אויף שפּאַר.
וועסט לעבען דאָרטען רוהיג און געלאַסען,
אָהן זאָרג פֿערברענגען דײַנע יאָהר...
געענטפֿערט אָבער האָט דער נאַכטיגאַל דעם האָן:
— „איך קען צו קײנעם נישט געהערען
און אײַנגעשלאָסען זײַן אין יענעמס שטײַג.
איך בין אַ נאַכטיגאַל, אַ פֿרײַער זינגער,
מײַן וואוינאָרט איז דער בוים, די צווײַג,
פֿון דאָרטען מוזען מײַנע לידער קלינגען,
עס זאָלען אַלע הערען!"

וולאָצלאַוועק, 4. II. 1931

בעגריסונג צו שלום אַש

פֿון גראַח כאַלי.

שלום אַש. דו ביזט דאָך אונזער
פֿון די גרעסטע דיכטער הײַנט,
פֿון דעם קלײנעם שטעטעל קוטנע
האָט דײַן שכינה אויפֿגעשײַנט...

אין דײַן „שטעטעל" איז דײַן דראַמע
קלאַפּט מיט יום-טוב'דיגע פֿרײַד,
אָנגעטאָן האָסט אונזער מאַמע
אין אַ זײַדען חופּה-קלײד...

ייִדיש וועט זיך מעהר נישט קלעמען
און זי וועט נישט ווערען בלאַס.
וועלען שונאים זי פֿערשעמען —
ווײַזט זי גלײַך איהר שלום אַש...

50 יאָהר איז שלום אַש'ן?
ס'אַלעגענדע, ס'גלויבט זיך קוים
ס'איז זײַן מוזע פֿריש, אַן עפּעל
אָפּגעריסען ערשט פֿון בוים...

נעם זשע צו, אַ גרויסער דיכטער,
מײַן בעגריסונג אויכעט הײַנט
כאָטש אַלײן בין איך אַ שרײַבער
בין איך דײַנער אויך אַ פֿרײַנט...

מאַטקע גנב צו שלום אַש'ן

אַ בריוועלע צום הײַנטיגען יובילעאום

צו מײַן געטײַערן מאַטקע שלום אַש! די גאַנצע וועלט פֿון קוטנע ביז נאַ-יאָרק פֿײַערט איצט דײַן 50-טען געבורטסטאָג. אַלע פֿרעהען זיך איצט מיט דײַן יאָנטויף און איך זאָג דיר, אַז צו-ערשט דאַרף מען געהאַרכען. באַל עוועג בײַ אונז אין „שטעטעל". וואָס ווײסען זײ, די אַלע יאַלדען, ווער ס'איז פּשאַרעק, כאַיאַ ראַצע די הערינג-יורעגע, דער סטראַזשניק מיט'ן אוירינגעל, די יאַטווישע מאַכטער, נאַטע שמאַסער, ר' עפֿראַאימקע ניגער, רעב בערוך פּושער, רעב שלוימע נאַגיד. פֿרעג זײ בעכבודעם, ווער ס'איז געווען קאַמיזע. דאָס ווײס איך, מײַן פּשיאַטשעל יעקעל שאַפּשע-ווומש און דו. מיר קענען זײ, דו געדענקסט, טײַערער שולים, ווי קאַמיזע האָט געבאַרעט דעם סטראַזשניק מיט'ן אוירינגעל? יאָ, דו געדענקסט, איך געדענק אויך, אָבער ווײסען זײ, די אַלע ווילדישע יאַלדאַקעס, וואָס זענען איצט גאַנצע מאַכטיגים אויף דײַן יאָנטויף?

אײן זאַך פֿערלאַנג איך פֿון דיר: זאָל מען הײַנט דערמאָנען מײַן נאָמען אויך. וואָרום ווען נישט מאַטקע, וואָלסטו שולים אַש וואָלסטו געווען!..

דו הערסט, שולים, מײַן מאַמע זאָל מיר אַזוי לעבען, ווי איך, צוזאַמען מיט דער גאַנצער כאַליאַסטרע פֿון „שטעטעל" אַפֿילו מיט בערול מאַצנע וואַלעל'ן (געדענקסט דאָך נאָך איהם?), ווען דו ביזט מיט איהם געפֿאָהרען קײן לונטשיץ צו דײַן מוהמע) אַלע צוזאַמען, איך זאָג דיר: אַלוטשקע, וועלען מיר הײַנט מאַכען דעם עמעסען קנאַק יאַניקעל, אַז די גובערניע זאָל ציטערען!..

מאַטקע

איבערגעגעבען צום דרוק פֿון
אַב—נעק

בילדער פֿון סאָוויעט-רוסלאַנד

דער זאָאָלאָגישער גאָרטען אין מאָסקווע מאַכט מערקווירדיגע עקספּערימענטען

(פֿון אַ נסיעה קײן ראַטען-פֿערבאַנד) :—: פֿון א. מיראָוו

אײנע פֿון די גרעסטע מערקווירדיגקײטען אין מאָסקווע איז, אָהן ספק, דער זאָאָלאָגישער גאָרטען, וועלכער איז אײַנגעאָרדענט נישט ערגער ווי אין די גרעסטע שטעט פֿון אייראָפּע. ער איז קלענער פֿון בערלינער טיר-גאָרטען, אָבער פֿערמאָגט דאָך עטליכע טויזענט עקזעמפּלאַרען פֿון פֿאַרשידענע בעלי-חיים. מען דאַרף נאָך נעמען אין בעטראַכט, אַז אין דער צײַט פֿון בירגער-קריג און הונגער זענען אַלע חיות אויסגע'פּגר'ט און אַלץ האָט מען געמוזט שאַפֿען פֿון דאָסנײַ. דערבײַ איז אײַנגעאָרדנט געוואָרען אין אַ ספּעציעלען אָרט אויף אַ טעריטאָריע פֿון 25—30 העקטאַר אַן אָפּטײלונג פֿון זאָאָלאָגישען גאָרטען, וואו די חיות לעבען אויף דער פֿרײַ אין זײַערע נאַטירליכע בעדינגונגען. דאָרטען זענען געמאַכט געוואָרען קינסטליכע בערג, הײלען, טאָלען, אָזערעס, וועלדלעך. אויך די חיות זאָלען האָבען אַ שטיקעל אילוזיע און די מענשען אַן אָנשוילכע פֿאָרשטעלונג ווענען דעם לעבען פֿון די חיות...

דער טײל פֿון גאָרטען איז ממש קינסטלעריש אײַנגעאָרדענט. די בערג, דוכט זיך, זענען שוין פֿון ששת ימי בראשית. די אָזערעס זענען פֿערוואַקסען אַזוי, ווי ערגעץ אין אַ לימנישען זומפּ אָדער אין טראָפּיקאַלישער געגענד. שווימען פֿײגלען, רוימישען לײַבען, פּיטערן זיך שוואַנען, וואַלגערן זיך זאַמד-שלאַנגען, גאַנצע קיפּעס (אמת, זײ זענען איזאָלירט ווי אַנדערע בלוטדורשטיגע חיות, הגלל ליֵיט דעם בובלישען אויסדרוק „זג עורב למינהו"). קוקען מיט שטאַרקע אויגען קראָקאָדילען, קוואַקשען און אַרבעטען מעשים מאַלפּעס.

אַ פּאָר בעהעמאָטען שווימען אין אַ באַסײַן און שטשירען אַמאָל מיט די צײַן צום עולם. אַ פּאָר העלפֿאַנטען מיט אַ „קלײנעם יאַטעל" שטעהען אין אַ ספּעציעלער אָפּטײלונג און קײַען עפּעס מעלאַנכאָליש. אַ מאַסע בערען, וועלף, יאַגואַרען און אַנדערע ווילדע חיות זענען פֿערשפּאַרט הינטער די גראַטעס. אַנדערע לויפֿען אַרום פֿאַסדר און טראַכטען ווענען בעפֿרײַאונג...

דער ציל אָבער פֿון גאָרטען איז אַ פּאָפּולער-וויסענשאַפֿטליכער, די סאָוויעטישע זאָאָלאָגען מאַכען די סיסטעמאַטישע פּרובען פֿון צוזאַמענפּאָרונגען פֿון פֿאַרשידענע מינים. מען בעווײַזט דאָ פֿאַר די בעזוכער דאַרווינס טעאָריעס ווי זײ שפּיגלען זיך אָפּ בײַ חיות (אָפּקלײַב מימיקריע, נאַטירליכער אָפּקלײַב, קאַמף פֿאַר עקזיסטענץ א.א.וו.). אַלץ ווערט גענוי דערקלערט דורך לעקטאָרען, וואָס פֿיהרען גרופּעס מיט בעזוכער.

מען מאַכט דאָ אַפֿילו ריזיקאַלישע עקספּערימענטען, וועלכע מען דערלויבט זיך נישט אין אַנדערע לענדער. אַ זעהר גלויבענסווירדיגער מענש, וועלכען איך טרוי אַבסאָלוט, האָט מיר איבערגעגעבען אַזאַ פֿאַקט, וועלכער קלינגט ממש פֿאַנטאַסטיש. איך וועל איהם דאָ איבערגעבען.

אין זאָאָלאָגישען גאָרטען, ווי איך האָב שוין פֿריהער געזאָגט, זענען דאָ פֿיל מאַלפּעס, וועלכע זענען ווײַט נישט צניעות'דיג געשטימט. אויף די אויגען פֿון די בעזוכער דערלויבען זײ זיך אָפּצוטאָן „מעשים תּעתּועים" צוליב זײַער טעלעוויזער עהנליכקײט צו צווײַ-פֿיסיגע, זענען אַט די מעשים בעזונדערס בולט. ווי בעקאַנט האָבען אײניגע מינים מאַלפּעס, ווי אָראַנג-אוטאַנגען זעהר אַ הויכע טעמפּעראַמענט. די אָראַנג-אוטאַנגען זענען די גרעסטע און ווילדסטע מאַלפּעס, אָפֿט געפֿעהרליכע פֿאַר אַ מענשען און אַט די אָראַנג-אוטאַנג וועלכער איז, נאַטירליך, געווען אונטער גראַטעס און האָט געוואוינט צוזאַמען מיט זײַן נקבה, געוואָרען פּלוצלונג אַן אַלמן. די „זי" איז עפּעס קראַנק געוואָרען און אַוועק אויפֿ'ן עולם האמת.

דער „ער" האָט אַזוי פֿיל געטרויערט, אַז צײַטענווײַז האָט זיך געדאַכט, אַז ער געהט אַראָפּ פֿון זינען. די געלערנטע מאָסקווער זאָאָלאָגען — עקספּערימענטאַטאָרען — האָבען בעשלאָסען, אַז מען דאַרף איצט אויספּרובען וואָס קען אַרויסקומען פֿון דעם, אַז מען זאָל דעם אָראַנג-אוטאַנג געבען פֿאַר אַ זיווג אַ פֿרויען-צימער, מיט אײן וואָרט, פֿון דעם מין „האָמאָ סאַפּיענס".

מען האָט אויסגעהאַנגען אַ מעלדונג אין זאָאָלאָגישען גאָרטען, אַז אַ פֿרוי, וועלכע וועט זיך אויף דעם בעשליסען, וועט בעקומען צעהן טויזענד רובּל (5 טויזענד דאָלאַר). אַזאַ פֿרוי האָט זיך געפֿונען און זי איז אַהײַנגעשטעלט געוואָרען צום אָראַנג-אוטאַנג. קענטיג אָבער, אַז אויך אַן אָראַנג-אוטאַנג האָט זײַנע געשמאַקען. די פֿרוי איז איהם נישט געפֿעלען געוואָרען און ער האָט זי פּשוט אַרויסגעשמיסען (מסתמא נישט זעהר סטאַנדעס-מעסיג). עס האָט זיך געפֿונען אַן אַנדער פֿרוי, אויך אַ בעלוינונג אויף צעהן טויזענד רובּל. די ווײַב האָט שוין נושא חן געווען בײַם אָראַנג-אוטאַנג און איז מיט מזל געוואָרען מעוברת, און אַט אין דערוואַרטונג אויף דער נײַער בעשעפֿעניש זענען געווענדעט די בליקען פֿון די רוסישע זאָאָלאָגען און ביאָלאָגען. ווײַטערדיגע פּרטים פֿון דעם מערקווירדיגען „עקספּערימענט" זענען מיר נישט בעקאַנט. נישט קוקענדיג אויף דער פֿולשטענדיג סאָלידער קוואַלע, פֿון וועלכער איך האָב בעקומען די אינפֿאָרמאַציע, וויל איך נישט נעמען אויף זיך די אחריות פֿאַר די ריכטיגקײט פֿון דעם פֿאַקט.

יעדענפֿאַלס איז עס זעהר כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער געוואַגטקײט פֿון די רוסישע געלערנטע אין ססס"ר. מען האָט מיר אויך איבערגעגעבען נאָך ווענען זעהר אינטערעסאַנטע און דרײַסטע פּרובען, וועלכע ווערען געמאַכט אויפֿ'ן געביט פֿון סעקסועלע קרײַצונגען. דאָס איז אָבער אַ טעמע פֿאַר ספּעציעלע מעדיציניש-ביאָלאָגישע צײַטשריפֿטען, און איך קען עס דאָ נישט דערצעהלען.

דער בערימטער פּעטערבורגער באָטאַנישער גאָרטען, וואָס געהערט צום דאָרטיגען אוניווערזיטעט איז איצט אויך אַן אָרט פֿאַר פֿאַרשידענע ביאָלאָגישע עקספּערימענטען. דעם גאָרטען האָב איך געקאָנט מיט יאָהרען-לאַנג פֿאַר דער מלחמה. ער איז געווען זעהר רײַך מיט פּאַלמען און אַנדערע טראָפּישע געוויקסען. איצט איז ער פֿיל אָרימער. אין דער צײַט פֿון מיליטערישען קאָמוניזם זענען אומגעקומען כמעט אַלע טראָפּישע געוויקסען צוליב דעם, וואָס עס איז נישט געווען ווינטער מיט וואָס צו בעהײצען די אָראַנזשערעען. ווען דער מיליטערישער קאָמוניזם האָט נאָכגעלאָזען, האָט מען אָנגעהויבען צוריק צו בענײַען די אָראַנזשערעען מיט וועלטענע געוויקסען. עס איז שוין דאָרטען דאָ אַ נײַער דור פּאַלמען, פּאַפּאָראַטניקעס, ראָדאָדענדראָן, באַמבוקען, באַנאַנען א. א. וו. אָבער דעם פֿריהערדיגען גלאַנץ האָט דער באָטאַנישער גאָרטען פֿערלוירען. עס איז כמעט נישטאָ קײן בלומען. עס זענען נישטאָ קײן בעלי-חיים פֿריהער זענען געווען עטליכע קראָקאָדילען און נאָר. אָבער דאָך מאַכט ער אויך איצט אַן אימפּאָזאַנטען אײַנדרוק. אײַנצעלנע פּערזאָנען ווערען נישט אַרײַנגעלאָזען, נאָר גרופּעס און עקסקורסיעס, וועלכע ווערען געפֿיהרט דורך געלערנטע באָטאַניקער, וואָס געבען וויסענשאַפֿטליכע ערקלערונגען. פּריוואַטע אײַנצעלנע פּערזאָנען מוזען וואַרטען ביז עס וועט זיך צונויפֿקלײַבען אַ גרופּע לפּחות פֿון 30 פּערזאָן, צום יחיד האָט מען בכלל ווייניג צוטרוי.

אין אַלע מוזײען, און מערקווירדיגקײטען, ווערט ער געהיט בשבע עינים. אפשר האָט מאַקע די ביטערע ערפֿאַהרונג געוויזען, אַז די רוסישע בעזוכער זענען נאָך ווײַט פֿון וויסען ווי צו שעצען נאַטור אָדער קונסט-אוצרות.

אינטערעסאַנט איז, אַז בײַ די ערקלערונגען פֿון פֿאַרשידענע ביאָ-באָטאַנישע דערשײַנונגען איז אַרויסגערוקט אַ נײַע טעאָריע. אילוסטרירענדיג געוויסע קרײַצונגען בײַ געוויקסען, האָט אונזער פֿיהרער בעטאָנט, אַז אַלעמאָל, ווי איהר זעהט, בירגער, איז מאַסגעבענד דער סטאַביליער צושטאַנד פֿון געוויסע לעבענס-בעדינגונגען. אָפֿטמאָל שאַפֿט דער צופֿאַל אין דער נאַטור אָדער אַ געוויסע סיטואַציע פֿון אויסערליכע, רײַן-צופֿעליגע פֿאַקטאָרען, נײַע לעבענס-פֿאָרמען, אַנדערע, פֿון די, וועלכע מיר זענען געוואוינט צו געפֿינען אין די געגעבענע שטענדיגע נאַטור-בעדינגונגען. די עטוואָס נעפּעלהאַפֿטע טעאָריע איז געשאַפֿען געוואָרען דורך סאָוויעטיש-קאָמוניסטישע ביאָלאָגען מיט פֿערגלײַך-צילען. די וועלט-אויפֿפֿאַסונג פֿון קאָמוניזם איז דאָך זעלבסטפֿערשטענדליך אַ רײַן-מאַטעריאַליסטישע און אַ מאָניסטישע, סײַ די נאַטור, סײַ די געזעלשאַפֿטליך-פּאָליטישע ערשײַנונגען דאַרפֿען אַרויסדרינגען פֿון אײן נאַטור-פֿילאָזאָפֿישער סיסטעם. און הגם דער מאַרקסיזם איז סאָציאָלאָגיע און דער דאַרוויניזם איז ביאָלאָגיע זענען די גרונט-סיסטעמען פֿון אַלע וויסענשאַפֿטליכע דיסציפּלינען אין ססס"ר, אָבער זײ נויטיגען זיך אויך אין געוויסע תּיקונים. דער מאַרקסיזם זאָגט, אַז דער איבערגאַנג צום קאָמוניזם קען זײַן נאָר אַלס רעזולטאַט פֿון קאָנצענטראַציע און עקספּראָפּריאַציע פֿון דער פּראָדוקציע אין די הויך-ענטוויקעלטע אינדוסטריעלע לענדער. (רויב צו דאָס אָנגערויבטע!) אין היות דאָס צאַרישע רוסלאַנד האָט אַבסאָלוט נישט געפּאַסט צו דער פֿאָרמול — נישט געפּאַסט מיט איהר אינדוסטריעלער ענטוויקלונג, נישט געפּאַסט מיט איהרע 85 פּראָצענט פּויערטום און קלײן-בירגערטום און אויפֿ'ן גרונט פֿון מאַרקס-טעאָריע האָט אין רוסלאַנד בשום אופֿן נאָך נישט געקאָנט און נישט געדאַרפֿט זײַן קײן סאָציאַליסטישע, עגאַליטאַריאַל קאָמוניסטישע אָרדנונג, איז בעשאַפֿען געוואָרען די טעאָריע פֿון געוויסע היסטאָרישע אָדער ביאָלאָגישע צופֿעליגקײטען, וועלכע דערמעגליכען נײַע פֿאָרמען אָהן די נויטיגע פֿערבעדינגונגען.

אָט די און עהנליכע טעאָריעס ווערען פּראָפּאַגאַנדירט דורך די פֿיהרער איבער די נאַטור-וויסענשאַפֿטליכע מוזײען, פּרי צו בעפֿעסטיגען די נויטווענדיגקײט פֿון דעם איבערגאַנג אין רוסלאַנד, כמעט פֿון נאַטירליכער ווירטשאַפֿט צום „קריגס-קאָמוניזם" פֿון מענשליכער געזעלשאַפֿטליכקײט, צום קאָמוניזם, נאָר צוליב דעם וואָס עס האָט זיך געשאַפֿען אַ גינסטיגע קאָניונקטור צום מאָמענט פֿון דער אָקטאָבער-רעוואָלוציע...

דער געלערנטער דירעקטאָר פֿון באָטאַנישען גאָרטען און מוזײ איז ליגענער איז אַן אייראָפּעאיש-בערימטער באָטאַניקער. אָבער דער פֿאַקטישער דירעקטאָר, ווי עס האָט אונז דערצעהלט דער פֿיהרער, איז אַ „ווידוויזשעניעץ", אַן אַרבײַטער, וועלכער איז מסתמא מעה בעהאַווענט אין זײַן טאָקער-ווערקשטאַט, ווי אין ביאָלאָגישע פֿראַגען.

—:0:—

לאדז
8 פעברואר 1931
זון אויפג. גג: 7.18
זון אונטערג. גג: 4.20
זונטאג, כ"א שבט תרצ"א
פ' משפטים

טאג-כראניק

בילינער חיונה

(ב) אין יאנואר זענען די היינט-כאפ-מען אין לאדז געפאלען אויף 8 און האלבן פראצענט.

אינספעקציע אין דרוקערייען

(ב) די שטאט-סטאראסטווע איז צו-געטרעטן דורכפירן א קאנטראלע איבער די לאדזער דרוקערייען.

די היינטיגע פייערליכע אקאדעמיע לכבוד שלום אש אין לאדז

היינט זונטאג, קומט פאר אין „פילהארמאניע" א גראנדיעזע פייערלי-כע אקאדעמיע לכבוד דעם יובילוי פון גרויסן דיכטער שלום אש.

דער געזעלשאפטליכער יובילעאום-קא-מיטעט, וועלכער ארגאניזירט די פייע-רונג, האט געזארגט דערפאר, אז די שלום-אש-אקאדעמיע זאל פערוואנדלט ווערן אין א גרויסער מאניפעסטאציע פאר דער יודישער ליטעראטור און קול-טור.

עס זענען איינגעלאדענט געווארן אלע יודישע קהלות פון דער גאנצער לאדזער וואיעוואדזטווע און בעזונדער די יודישע קהלה און קומנא, די געבורטס שטאט פון שלום אש.

אויסער דעם זענען איינגעלאדענט געווא-רען אלע קולטורעלע און געזעלשאפט-ליכע אינסטיטוציעס, ווי אויך פראמינענ-טע פערזענליכקייטן פון לאדז, ווער-שא און אויסלאנד. ספעציעלע איינלאדו-נגען זענען אויך פונאנדערגעשיקט געווא-רען צו די פארשטעהער פון דער היגער אדמיניסטראציווער און קאמונאלער מאכט.

אין דעם ליטעראריטען טייל פון דער אקאדעמיע וועלען זיך בעטייליגן רעד. י. אונער און דער בעקאנטער דיכטער יצחק קצנלסאן, וועלכע וועלען געבען אן'אפשאצונג איבער די גרויסע ליטע-ראריש פערדינסטען פון יובילאר. אחוץ דעם וועלען זיין א רייה בעגריסונגען פון קולטורעלע און געזעלשאפטליכע אינסטי-טוציעס און צום סוף א רעדע פון יובי-לאר שלום אש.

אין מוזיקאלישען טייל נעהמען אנ-טייל דער בעקאנטער כאר אונטער דער ליימונג פון פראפ. י. פייוישים, וועלכער וועט אויספיהרען א שלום אש-הימן, גע-שריבען ספעציעל פאר דער לאדזער יו-בילאר-פייערונג פון דיכטער י. ראבאן די מוזיק איז קאמפאנירט פון טיפייציעל קאמפאניסט פון בעקאנטען קאמפאזיטאר הענעך קאן. און א רייה יודישע און העברעי-אישע געזאנג-נומערן. פרל. ס. קראָ-פאוויק וועט אויפטרעטען אין איינינגע געזאנג נומערן פון יודישע פאלקס-לי-דער. צום סוף רעציטאציעס פון שלום אש'ס ווערק געלעזן דורכ'ן יובילאר און דורך ה' י. מ. מאשקאוויטש.

די איבערגעבליבענע קליינע צאהל בי-לעטען איז נאך צו בעקומען ביי דער קאסע פון „פילהארמאניע".

קאמוניקאטען פון יובילוי-קאמיטעט

1

נאך דער פייערליכער אקאדעמיע קומט פאר האלב אינגם אזייגער ביי-נאכט א גרויסארטיגער באנקעט לכבוד דעם יובילאר אין רעסטאראן פון גע-רולד (פיעטרקאווער 35).

דער יובילעאום קאמיטעט מאכט אויפ-מערקזאם, אז די איינטריטס-קארטען צום באנקעט זענען אין א בעגרענצטער צאהל. די אלע וואס ווילען זיך בעטיי-ליגען אין באנקעט מוזען שפעטסטענס הײנט ביז 3 אזייגער נאכמיטאג. די באנקעט-קארטען אויסקויפען און דער אדמיניסטראציע פון „לאדזער טאגע-בלאט", שפעטער וועלען קיינע קארטען בשום אופן נישט ארויסגעגעבען ווערען.

2

דער יובילוי-קאמיטעט מאכט אויפ-מערקזאם, אז די פייערליכע אקאדעמיע און פילהארמאניע הייבט זיך אן פונקט 9 אזייגער אווענד, די טירען וועלען געשלאסען ווערען און מ'וועט קיינעם און זאל בעת דער פייערונג נישט אריינ-לאזען.

פאר'ן אויפבוי פון ארץ ישראל

פערשטארקטע טעטיגקייט לטובת דעם „קרן היסוד"

צוליב דער קריטישער פינאנציעלער לאגע פון דער יודישער „אגענץ", וואס בעדראָהט דאס יודישע אויפבוי-ווערק אין ארץ ישראל, האבען די ציוניסטישע עקזעקוטיווע אין די צענטראלע פון „קרן היסוד" זיך געווענדעט מיט דרינגענדע אויפפאָדערונגען צו אלע כה"י קאמיטע-טען אנצווענדען אלע מיטלען, כדי צו פערשטארקען די ארבייט לטובות דעם ארץ ישראל-אויפבוי-פאנד. אומעטום, וואו עס עקזיסטירט א יודישער קיבוץ, ווערט דער דאזיגער רוף ארויסגעגעבען און אויפמונטערן צו אנ'אינטענסיווער זאמעל ארבייט פאר'ן „קרן היסוד".

אויך ביי אונז ווערט די קרן היסוד אקציע, וואס האט זיך אנגעהויבען מיט'ן בעזוך פון דיכטער לייב יפה, אוצט בעזונדערס פערשטארקט. די ביז אוצטי-גע רעזולטאטען פון דער זאמלונג האבען אנ'איבעריג מאל בעוויזען, ווי טיף ס'איז איינגעווארצעלט אין אלע יודישע קרייזען דאס פערשטענדניס פאר דער גרויסער פאלקס-זאך. דער ערפאלג פון דער זאמ-לונג איז אפהענגיג נאר פון דער איבער-געבענער בעטייליגונג פון די קרן היסוד-עסקנים. די זאמעל ארבייט פאר'ן קרן היסוד ווערט דא ווייטער געפיהרט אונ-טער דער ענערגישער ליטונג פון דעלע-גירטען פון קה"י דירעקטאריום, ה' אשר קאלאדני פון ארץ ישראל.

דאס יודישע עקאנאמישע לעבען אין ארץ ישראל, ווי הויז-אינדוסטריע און אנדערע, וואלט זיך געקאנט פיל בעסער ענטוויקלען.

פערזאמלונג פון קליינהענדלער

יודען ווילען ניט האנדלען אין זונטאג

פארנעכטן וואך איז פארגעקומען אין צענטראלען קליינהענדלער פעראיין (פאָ-מארסקא 15) א נעגערא פערזאמלונג. ביי א פיל געפאקטען לאקאל גיט אפ פרעזעס כארי דעם טעטיגקייט בעריכט פאר'ן יאהר 1930, פון די ווייכטיגסטע וואס דער פעראיין האט אויפגעטון איז דאס, וואס ער ה... מיט גוטער... צו ערלויבען ווייטער די לא-דזער הויזירער האנדלען אין פוזען און פאמארען, ווי אויך צו ערלויבען יום טוב (ערב ראש השנה, יום כפור און סוכות) האנדלען אויף ווסלאדניא נאס די פרובט און געמוזע הענדלער אויף וועגעלעך. פאר די סטראגאנען — מזאל זיי לאזען ווייטער שטעהן אויף די גא-סען און צענטר שטאט, פאר די קיה-מעזוצער, מזאל זיי נישט ארויסזאגען פון דער שטאט מיט זייערע שטאלען, פאר די מארק-שטייער פון באלוטער-פלאץ, מזאל זיי ווייטער לאזען אויף דעם מארק האנדלען.

אונטערעסאנט איז — זאגט דער בע-ריכט-אפגעבער — אז די האנדעלס-קא-מער האט מיט איינגע מאנאטען צוריק פרעזידענט וועגען די האנדעלס-שעה'ן צושוקט צו אלע פעראיינען אנ'אנקעטע ווי אזוי דארף די פעראָרדנונג פון מלוכה געענדערט ווערען, האט אפילו איין יו-דישע פעראיין נישט געפונען פאר נוי-טיג צו ענטפערען, און ווען איך האב די פראגע פון זונטאג-רוה בעריהרט אויף א ספעציעלער זיצונג אין דער האנ-דעלס-קאמער, האט מען מיר געענט-פערט אין זונטאג, קיינער האט אויף דער פערט „די יודען ווילען דאך נישט, האנד אנקעטע נישט געענטפערט אפילו". דאך איז געלונגען ... א ענדע-רונג, אז פלייש, מילכווארג, און געבעקס-געוועלבער זאלען מעגען אפען זיין זונ-טאג פון 7 ביז 10 א זייגער.

נאך דעם איז אויסגעוועהלט געווארען א נייע פערוואלטונג, און עלכער ס'זענען אריין: אדוו. ווייצמאן אלס עהרען פרע-זעס כארי אלס פרעזעס, מארדכאיע-וויטש און אבראמאָוויטש אלס וויצע-פרע-זעסען, קאמפעל סעקרעטאר, גאפאר-סטעק קאסירער, ווייסמאן עקאנאם און פריים, לאסמאן, האלאנד, העלפאנד, און גריגדמאן — קאנדידאטען: לאגרא, צאי-לעל, פיאטראווסקי, זאקהיים און קראי-קאווסקי. אין רעוויזיאנס קאמיסיע: פריי-דענבערג, גלאזמאן און ראקאטש.

הערץ גראסבארד'ס קאנצערט אין פילהארמאניע

קומענדיגען מאנטאג דעם 16 ד. ח. וועט אין לאדזער „פילהארמאניע" אויפטרעטען מיט אנ'איינציגען ווארט-קאָנצערט דער בעריהמטער רעציטאטאר הערץ גראסבארד, וועלכער האט זיך אין אונזער שטאט שוין קונה-שם גע-ווען מיט זיינע גלענצענדע ארויסטרע-טונגען. גראסבארד איז ערשט צוריק-געקומען פון א טורנעע אין פוילען.

ערפאלגרייכע אקציע אין לאדז

צו פערשפרייטען ארץ-ישראל'דיגע פראדוקטען

די אקציע צו פערקויפען דא ארץ-ישראל'דיגע פראדוקטען האט ארויסגערו-פען א גרויסע פעראינטערעסירונג און אלע קרייזען פון די לאדזער יודישער בעפעלקערונג, דער געברויך פון איינגע פראדוקטען ווערט פון טאג צו טאג גרע-סער, די אנערקענונג איבער דער קוואלי-טעט פון יעדען פראדוקט און אנ'אלגע-מיינע.

און א'י האט די ידיעה פון דער אר-גאניזירונג פון „תוצרת-הארץ" און פוי-לען ארויסגערופען גרויס צופרידענהייט די ה'ה ד"ר רויזנער און לענער שרייבען, אז ענדליך האט דאס פוילישע יודענטום בכלל און די פראקטישע לאדזער יודען בפרט זיך גענומען צו פראקטישע אר-בייט פאר א"י, ווען דאס פוילישע יודענ-טום וואלט פערשטאנען און געוואוסט וואס פאר א בעדייטונג „תוצרת-הארץ" האט פאר'ן עקאנאמישען אויפבוי אין לאנד, וואלט יעדער יוד געקויפט נאר א"י פראדוקטען.

זאל פילהארמאניע
נארוטאוויטשא 20
מאנטאג, דעם 9-טען פעברואר 1931, 9 א זייגער אווענד
דער לעצטער אפשידס-אווענד
פון
היה'לע גראבער
אין א בענייטען פראגראם.
צוויי איינאקטערס פון י. ל. פרץ
נאך „קבורה" און „מוסר"
נייע קינדער-לידער • נייע פאלקס-לידער • נייע חסידישע נגונים
בילעטען אין דער קאסע פון פילהארמאניע.

פון לאדזער האנדעלס-געריכט

—:0:—

אופדאלאשטש'ען, רעגולאציעס און אפאזיציעס

(5) דעם 15. אפריל פ. י. איז דער פארבערע אין אפרעטור „ס. לערער און ג. הטמאן" אויף קאטנא 12 בעשטימט געווארען א „נאדזאר" אויף 3 חדשים אונטער א געריכטס-אויפזיכט און אויך געשטעלט געווארען די טעקסטיל-פירמע „אונגאצי הטמאן און שותפים" (מא-ניושקי 3). די בעזיצער פון די בעדע פירמען זענען אבנעט און די זעלבע פערזאנען.

דער פּילאַנס פון דער פירמע „לערער און הטמאן" האט זיך געשלאסען מיט 9 מיליאן 728,558 זל., דערביי האט דער אייגענער קאפיטאל בעטראפען אויף דער זייט פון די פאסיווען 2 מיליאן 957,477 זל. די פליסיגע אקטיווען האָ-בען בעטראפען 166,400 זל., די האלב-פליסיגע 2 מיליאן 624,026 זל. דאס הויז אין מאשינען 6 מיליאן 520,534 זלאטים.

דער פּילאַנס פון דער צווייטער פיר-מע „אונגאצי הטמאן און שותפים" האט זיך געשלאסען מיט 2 מיליאן 423,985 זל., דערביי דער קאפיטאל אויף דער זייט פון די פאסיווען בעטראפען 547,563 זל. די פליסיגע אקטיווען האָ-בען בעטראפען 17,783 זל., די האלב-פליסיגע אקטיווען — 1 מיליאן 891,090 זל.

היות די עקאנאמישע לאגע האט פסדר זיך פערגרעסערט, האט דער סא-נאציע-פלאן פון בעדע פירמען נישט געלאזט זיך רעאליזירען. צוליב דעם האט די פירמע „לערער און הטמאן" רעגולאנגט א בויטע וועגען ערלייבען איר שליסען א רעגולאציע. זי וויל רעגולירען אויף פולע 100 פראצענט, נאך אין ראַ-טעס און 2 יאהר. די פירמע „אונגאצי הטמאן" האט פארגעלעגט צו רעגולירען אויף 70 פראצענט, בעצאהלט אין משך פון 2 יאהר און דריי ראטעס.

צו דער פירמע „לערער און הטמאן" האבען זיך געמאלדען 78 קרעדיטארען, וועלכע מאהנען 2 מיליאן 49,941 זל.; צו דער פירמע „אונגאצי הטמאן" האָ-בען זיך געמאלדען 60 קרעדיטארען אויף 1 מיליאן 255,525 זל.

איצט זענען בעדע רעגולאציע-אפמאַ-כען בעשטעטיגט געווארען.

• • •

אין יולי פ. י. איז די טעקסטיל-פירמע „מוירינצי העגדעלעס" (ציגעל נאס 63 און פיעטרקאווער 56) ערקלערט געוואָ-רען אלס באנקראט. דער פילאנס האט זיך געהאט געשלאסען אויף א האלבען מיליאן זל.

און א געה.סער צייט ארום האט און קרעדיטאר פערלאנגט פון געריכט, אז דעגדעלעס זאל ארעסטירט ווערען. די בוטע איז אבגעווארפען געווארען, ווייל די קרעדיטארען האבען נישט געקאנט בעווייזען, אז העגדעלעס האט בעהאלטען זיין פערמעגען.

איצט רעגולירט הענדעלעס אויף 20 פראצענט. ס'האבען זיך געמאלדען 27 קרעדיטארען אויף 390,328 זל. געגען אפמאך האבען געשטימט נאר 8 קרעדי-טארען אויף 20,000 זל.

• • •

אין אויגוסט פ. י. איז פון געריכט געווארען, אז שמעון-יוסף בלאט, בעזי-צער פון באינער שעכט-הויז זאל גע-שטעלט ווערען אונטער אנ'אופדאַ-לאשטש. בלאט איז שולדיג געבליבען א געוויסען קארין 2600 זל. פאר ברוק-ארבייטען. לויט א דעציזיע פון נאוועמ-בער 1927 איז בלאט ערקלערט געווארען אלס באנקראט צום ערשטען מאל. ער האט אבער רעגולירט זיינע חובות און און פעברואר פ. י. איז בלאט'ס באנ-קראט אויפגעלעזט געווארען. אבער א דאנק קארצ'ס נייער בוטע איז בלאט צום צווייטען מאל ערקלערט געווארען אלס באנקראט. דער באנקראטירטער איז איבערגעגעבען געווארען צו פאלי-צייאישער אויפזיכט. בלאט האט דער-לאנגט אנ'אפאזיציע מיט דער בוטע אוהם צו בעפרייען פון אופדאלאשטש, ווייל ער האט נישט אפגעשטעלט זיינע צאהלונגען. אויך קארצ'ען איז ער גאר-נישט שולדיג געבליבען.

דאס אפעלאציע-געריכט האט די פאָ-דערונג צו ערקלעהרען אנ'אופדאלאשטש אפגעווארפען, ווייל דער אורטייל איז אריסגעטראגען געווארען און בלאט'ס אפוועזענהייט. אויך אויף דער פערזאמ-לונג פון די קרעדיטארען האט קיינער זיך נישט צוגעשטעלט. בלאט האט דא אפגעגעבען א בוטע צום געריכט בעטענ-דיג. אז אזוי ווי דאס געריכט האט צו-גע'משפט פאר'ן קוראטאר 600 זל. פאר'ן ערפיהלען זיינע פונקציעס. די בוטע האט געדארפט איינמאהנען א קאמאר-ניק. בלאט האט אונטערגעשטראכען, אז די סומע דארף בעצאהלען דער קרע-דיטאר קארין, וועלכער האט איהם ער-לאנגט דעם אופדאלאשטש. דאס גע-ריכט איז געווען א קענטענישטער מיינונג, ווייל דער אופדאלאשטש איז פערערגיט געווארען צוליב א פאלשע בוטע און אז בלאט האט געהאט קארט'ן צאהלען זיי צוריק פאר'ן בלאט'ס שולד אין בלאט מוז טראגען די קאסטען פאר דעם.

• • •

יענען אופדאלאשטש פון דער האנ-דעלס-אינדוסטריע געזעלשאפט סטאניס-לאוו רוזנמאן און שותפים (ציגעל-גאס 136) איז פארגעקומען א קרעדיטארען-פערזאמלונג מיט'ן ציל צו לקווידירען די חובות, וואס פאלען אריינטער דער אופדאלאשטש-מאסע. די פערזאמלונג איז אבער נישט צושטאנדעגעקומען, ווייל נישט אלע קרעדיטארען האבען זיך צו-געשטעלט. די סינדיקען האבען זיך גע-ווענדעט צום געריכט מיט דער בוטע צו ערלויבען דער פירמע רעגולירען די חובות. מחמת די רעגולאציע-בעדינגונ-גען זענען נישט פרעציזירט געווארען, איז די בוטע נישט געגומען געווארען אין אכט.

—=0§0=—

ארעסט אויף פענסיע

דער לאדזער מאגיסטראט האט גע-לעגט אנ'ארעסט אויף דער פענסיע פון אלעקסאנדרער בורמיסטריז, וועלכער איז שולדיג דער היגער שטאט-קאסע העכער 50,000 זל.

די איבערלעבענישען פון א לאדזער דעטעקטיוו

(„געשריבען ספעציעל פאר'ן „לאדזער טאגעבלאט")

פון בערנארד הילער

געשיכטער נומר 2

דער טויט פון דער פרוי שפאראג

ערשטער קאפיטעל

די פאמיליע שפאראג האט געוואוינט אין א רייכער דירה אויף לאנקאווא-גאס. הער שפאראג איז און דער יוגענד-צייט געווען אנ'איינגעזעכער בוכהאלטער אין א געשעפט און האט נישט שלעכט בעדי-נט. ער איז געווען א בעשיידענער יונ-גערמאן מיט א סימפאטיש פנים און אנ'אינטעליגענט אויסזעהען. איינמאל אויף א באל האט ער זיך בעקענט מיט א קריסטליכער פרויליין, וואס האט זיך און אוהם שטערבליך פערליבט. דאס פרויליין האט פון איהר ליבע נישט גע-מאכט קיין סוד פאר איהרע עלטערן. זיי האבען אוהם ארויפגערופען און גע-פאדערט ער זאל איבערגעהען צום קריס-טענטום און התונה האבען מיט זייער טאכטער. זיי זענען געווען זעהר רייך בעקאנטע דייטשע אינדוסטריעלער און לאדז און דאבען פערמאגט א גרויס פער-מעגען. הגם סאמועל שפאראג איז נישט געווען קיין איבערגע פרומער מענש, האט ער דעם פארשלאג קאטעגאריש אָב-געווארפען. זעהענדיג, אז ער וויל נישט ווערען קיין קריסט, האט זיין געליבטע העלענא מסכים געווען צו ווערען א יו-דין. און אנהויב האבען זיך איהרע קריסטליכע עלטערן להלוטין אבגעזאגט פון איהר, אבער זעהענדיג שפעטער, אז דאס פאר-פאלק לעבט גליקלעך און צופרידען, האבען זיי זיך איבערגעבעטען און איבערגעגעבען זיי א טייל פון זייער פערמעגען.

אזוי האבען זיי זיך געעלטערט און פרנסה. העלענא איז געווארען לויט'ן מוסטער פון איהרע דייטשע עלטערן, זעהר א פראקטישע פרוי און האט זיך שטארק פערנומען מיט דער בעל-הבית-שקייט, האט ביז דער לעצטער מינוט געזאגט, אז אלץ און דער שטוב זאל זיין און ארדנונג און אוהר מאן זאל גאר-נישט פעהלען.

דאס איז געשעהען און א העכסט-טאג פון יאהר 1924.

און דריסען איז געגאנגען א שטאר-קער רעגען, וואס האט מיט הוצפה געקלאפט אין די שויבען.

העלענא איז געווען נישט צופרידען, וואס צוליב'ן וועטער, מוז זי אפ'פעהלען די וועש אויפ'ן בוידעם. אלס פראק-טישע פרוי האט זי געלאזט אלוין וואשען די וועש און האט זיך נישט אוועק געגעבען און א פראצעניע.

ביז צו מארגען איז שוין די ארבייט געווען פערענדיגט.

ביים מיטאג האט הער סאמועל שפאַ-ראג געדרולדיג אויסגעהערט, ווי זיין פרוי בעקלאגט זיך און דערנאך איז ער זיך אוועק און זיין ביורא, וואס האט זיך געפינען און זעלבען הויז.

און טאג, ווען זיין פרוי העלענא דאס געמאכט א פראליניע און הויז, האט ער נישט ליב געהאט צו פערברענגען און הויז.

העלענא האט געגעבען דער קעכין א בעפעהל, וואס פאר א קאלאציע זי זאל מאכען און דאס שטוב-מעדעל האט זי אויפגעשיקט און דער שטאט אריין אייגקויפען עפעס ספראווע-זאכעס.

אליין האט זי א מאג זיך אפגערוהט א שעה צייט נאכ'ן מיטאג און דאן זעקס און אווענד איז זי אוועק אויפ'ן בוידעם, זעהען, ווי די וועש טרוקענט זיך.

א זייגער דאלב זיבען איז די דינסט צוריקגעקומען און אויך אביסעל שפע-טער איז געקומען א היים דער מאן.

ער האט זיך אוועקגעזעצט און עס-צימער און האט זיך געוואונדערט, ווען ער האט געזעהען, אז דער טיש איז נאך ווי שטענדיג, נגדעקט.

ער האט גלייך א ריף געטאן די דינסט און געפרעגט:

פארוואס איז דער טיש נאך נישט גע-דעקט?

די דינסט האט זיך, ווייזט אויס, נע-רוועגדערט: — איך ווייס נישט, — האט זי געענטפערט, — ס'קען זיין, אז די מאדאם האט די קעכין נאך נישט גע-היסען דעקען דעם טיש

— ביטע צו רופען די קעכין!

עס איז גלייך אריינגעקומען די קעכין און דער שפאראג'ס פראגע האט זי געענטפערט:

— די מאדאם האט מיר שטענדיג גע-זאגט, איך זאל פריהער נישט דעקען דעם טיש, ביז זי וועט בעפעהלען. איך ווייס נישט, פארוואס זי האט היינט נאך ביז איצט נישט דערמאנט. איך זאל דע-קען דעם טיש. איך וואונדער זיך אליין.

— און וואו איז די מאדאם?

— אדער און איהר צימער אדער אויפ'ן בוידעם.

הער שפאראג איז איינגעגאנגען און צימער פון זיין פרוי, אבער קיינער האט זיך דארט נישט געפונען.

— אויב אזוי איז זי אויפ'ן בוידעם!

— האט ער א פרום געטאן.

— גיה ארויף אויפ'ן בוידעם און בעט מאדאם די מאדאם, האט ער זיך געווענ-דעט צו דער דינסט. — זי ווייס אויסא' נישט, ווי שפעט עס איז איצט.

די דינסט איז אוועק און א פינף מו-נוט ארום איז זי אראפגעקומען און מיט געמורמל:

— די מאדאם איז נישטא אויפ'ן בוידעם! די וועש איז שוין טרוקען, אבער מ'האט זי נאך נישט אראפגענומען. עס דאכט זיך מיר, אז די מאדאם איז אויך נישט נעוועזען.

— וואס פלאפלסטו! די מאדאם געהט דאך איז דער צייט נישט ארויס פון דער היים.

די קעכין און די דינסט האבען גע-נומען זוכען און אלע צימערן פון דער וואהנונג, אבער די פרוי שפאראג איז און ערגעץ נישט געווען.

ווען בעדע דינסטען זענען צוריקגע-קומען צו הער שפאראג'ן, האט דער לעצטער זיך שטארק געבייזערט.

— גאט מיינער, וואו האט זי זיך ערגעץ אהינגעטון? זוכט זי גוט!

— איך בין איבערגעגאנגען דעם גאנ-צען בוידעם און הויך געשריגען דעם נא-מען פון דעם מאדאם.

— גאט, זי האט דאך נישט געקאנט פערלוירען ווערען! — האט ער געשרי-גען — אפשר איז זי פארט אוועקגע-גאנגען פון דער היים?

די דינסט האט געשאקעלט מיט'ן קאפ:

— ניין! דאס קען נישט זיין. זי, איז און ערגעץ נישט אוועקגעגאנגען. איך האב מיט א סעקונדע צוריק אריינגע-קוקט און דער שאנק און האב דארט גע-זעהן העגגען איהר מאנטעל און איהר קאפעליוש.

— זעה און פרעג די שכנים, צי זיי אפשר נישט געזעהען די מאדאם.

ביידע דינסט-מעדלעך זענען ארויס.

שפאראג האט זיך גענומען בעאונרוהי-גען. שוין צוואנציג יאהר איז ער שוין העלענא'ס מאן און די גאנצע צייט גע-דענקט ער נישט, עס זאל דאבען פאַ-סירט אנ'עהנליכער פאל. העלענא איז געווען אנ'אויסערגעוועהנליך פינקטליכע און געוויסענהאפטע פרוי.

ער האט אפילו נישט געוואלט צולאָ-זען דעם געדאנק, אז העלענא האט זיך פערזעסען ביי אייגער פון די שכנ'טעס, זי האט שטענדיג מיט זיי געהאט קנאה צו טון.

באלד זענען ווידער געקומען ביידע דינסט-מעדלעך און האבען קאטעגאריש ערקלערט, אז זיי האבען און ערגעץ נישט געטראפען די מאדאם.

— מארגען! — איז דער שפאראג וואס-אמאל מעהר געווארען אונרוהיג.

— און דאך בין איך איבערצייגט, אז העלענא געפינט זיך אויפ'ן בוידעם און דארט איז זי אודאי איינגעשלאפען, קומט, קומט נאכאמאל אויפ'ן בוידעם.

אינסטינקטיוו האט איהם א שלעכט פארגעפיהל געהייסען מיטנעמען ביידע דינסטען.

זיי זענען ארויף אויפ'ן און דער הויך מיט גיכע טריט.

דאס דינסט-מעדעל האט אנגעצונדען א נאפט לאמפ, ווייל עס איז צונעפאלען די נאכט.

שפאראג איז דער ערשטער ארויף אויפ'ן בוידעם און נאך איהם — דאס דינסט-מעדעל מיט דער לאמפ.

דער בוידעם איז געווען איינגעגאנגען בעהאנגען מיט וועש אזוי, אז עס איז שווער געווען זיך גוט ארומצוקוקען.

— העלענא! העלענא! — האט ער גערו-פען אין אלע זייטען.

ער האט נישט געהערט קיין ענטפער.

(דאס ווייטערע קומט).

רעטזעלהאפטע געשיכטע מיט אנ'אמעריקאנער יוד

געקומען צו גאסט און נעלם געווארען

(—) פאר צוויי וואכען דינסטאג איז געקומען קיין לאדז דער 40-יעהריגער וואלף פערענבאך, אנ'אמעריקאנער בירגער, וועלכער וואוינט שוין זינט 20 יאהר אין ניו-יארק. פערענבאך איז געקומען קיין לאדז בעזוכען זיינע קרובים. נאר פאר'ן בעהעפטען זיך צו די קרובים האט ער זיך איינגעמאלדען אין האטעל „מאנאפאל“, זאוואדזקא 7. א גאנצע וואך האט ער געגעסען מיטאגען און וועטשערע פון ישעיה קארא, וועלכער איז פערענבאך'ס פעטער.

אבער זינט פערגאנגענעם דינסטאג איז דער אמעריקאנער מעהר נישט צוריקגעקומען אין האטעל, וואו ער האט געלאזט ליגען זיינע זאכען און די וואלוזעס.

צו קיינעם פון די קרובים האט פערענבאך זיך נישט געוויזען, הגם ביי אלע האט ער אנגעזאגט וויזיטען.

בעאונרוהיגטע, פארוואס דער גאסט פון אמעריקא קומט נישט צו זיי, האבען די קרובים אנגעפרעגט וועגען פערענבאך'ן אין האטעל. דארט האט מען ערקלערט, אז דער אמעריקאנער איז נישטא זינט לעצטען דינסטאג. זיינע זאכען זענען אבער געבליבען ליגען אין האטעל-צימער.

די רעטזעלהאפטע געשיכטע, מיט דעם ניו-יארקער יוד, וועלכער האט ווי מען רעכענט, געהאט א גרעסערע סומע געלד, האט צווישען די קרובים ארויסגערופען א גרויסע בעאונרוהיגונג.

נייע קאמיסיעס פון מעהל- און פלייש-בראנזשעס

פעסטצושטעלען די פרייזען

דער לאדזשער וואיעוואדע האט פאנאנדערגעלאזט די קאמיסיעס פעסטצושטעלען די פרייזען פון מעהל- און פלייש-אויסארבייטונגען. די נייע סעקציעס וועלען שוין געשאפען. אין דער מעהל-סעקציע געהען אריין די פערטרעטער פון פערבאנד פון די דערנעהרונגס-קאאפעראטיוען, פון די לאדזשער קאאפעראטיוען פון לעבענס-מיטלען, פון פראפעסיאנעלע פעראיין פון דערנעהרונגס-בראנזשע.

מצד די פראדוצענטען זענען אריין: דעלעגאטען פון אגראר-ארגאניזאציעס, פון קליינהענדלער-פעראיין און קריסטליכע אינדוסטריעלער, פון בעקער-צעך, פון האנדווערקער-צעך פון בעקער-בראנזשע, פון מעהל-סוחרים, מילנער'ס און צענטראלען פעראיין פון סוחרים און אינדוסטריעלער אין דער לאדזשער וואיעוואדזשאפט.

אין דער סעקציע פון פלייש-אויסארבייטונגען זענען אריין די פארשטעהער פון די פליישער-קאאפעראטיוען, פון פליישער ארבייטער פעראיינען, פון ווארשט-ארבייטער, פון גאסטראנאמישע ארבייטער, פון ווארשט-פאבריקאנטען, פון די פלייש-הורטאווניקעס און פלייש-העקער'ס.

אויף לאדזשער טעמעס,

פרעגט ר' מנשה...

ר' מנשה האט שוין לאנג נישט געפרעגט קיין קשיה און מאמער האט ר' מנשה ביז איצט נישט געפרעגט קיין קשיה, איז עס נישט דערפאר, וואס ער האט נישט, וואס צו פרעגען, נאר ער האלט זיך ביים כלל: „שתיקה להודעת דמיא“. דער דייטש רעדט אזוי: „פאנגרוש מאגדרו אי פאטוש קאנצא“.

בטבע איז מנשה א שווייגער, נאר מאמער פרעגט ר' מנשה א קשיה איז עס שוין א הארבע קשיה.

דאסמאל פרעגט ר' מנשה א קשיה וועגען אונזער סענאט, און נישט אזוי וועגען סענאט, ווי וועגען דעם סענאטאר ר' אשר מענדעלסאן. היתכן, ר' אשר? עפעס איז דאך די מעשה נישט כשר. על כל פנים דארפט איהר דאך נישט זיין פייפסטליכער פון פויפסט אליין. די גוים אין סיים האבען געשטימט פאר אפשאפען די צארישע בעגרענצונגען פאר יודען און איהר האט געשטימט קע-גען. מ'קאן דאך זיין א חבר פון „בע-בע“ און ס'זאל נישט ארויסקומען פע-פע!.. והשנית, האט איהר דאך נעהאט אנ'עצת — נישט צו דערהערען מכח וואס ס'איז געקומען צו רעד...

פע, ר' אשר, די מעשה איז נישט גלאט כשר!..

ר' מנשה האט נאך געוואלט פרעגען א קשיה וועגען דער אפשטימונג אין סענאט — וועגען דעם חילול פון די בע-בע סענאטארען צו די בע-בע דעפוטאטען. און דער לעצטער מינוט האט אבער ר' מנשה צוריקגעצויגען די קשיה...

איצט פרעגט ר' מנשה א צווייטע קשיה: אויף דער לעצטער שטאט-ראט-זיצונג האבען די „אגודה“-ראטמענער געשטימט געגען א יודישען ווינטער-פרע-זעס. אז יודען שטימען נעגען יודען, מא וואס זאל שוין די פיעבאטקאווינע טענה'ען?..

-וישאן-

פאזנאנסקי'ס פאבריקס-דירעקטאר פער'משפט

ווייל א מענש איז אין פאבריק דער'הרג'עט געווארען

(§) דער דירעקטאר פון דער אדמיניסטראטיווער אפטיילונג פון דער אקציען-געזעלשאפט י. ק. פאזנאנסקי אין לאדז, ה' וואלטשינסקי, איז געזעסען געזעסען אויף דער בעשולדיגונגס-באנק פון קרייז-געריכט אלס אנגעקלאגטער אין נישט אפהיטען די זיכערהייט פון די ארבייטענדע אין דער פאבריק.

אין מערץ, ביים רעמאנטירען די פאברוק, איז אראפגעפאלען פון דער רוישטאוואניע דער מאלער משעסלאוו פיליפיאק. צוליב אומבעוואוסטע סיבות איז פיליפיאק ארויפגעפאלען אויף דער טראנסמיסיע, און וועלכער ער איז צעריסען געווארען אויף פיצלעך.

אין רעזולטאט פון דער אויספארשונג, האט דער אר'נטס-אינספעקטאר צוגעצייגען צו פעראנטווארטליכקייט דעם דירעקטאר וואלטשינסקי.

ה' וואלטשינסקי איז פער'משפט געווארען צו בעצאהלען 500 זל. שטראף, אדער צוויי וואכען ארעסט.

א סוף צו די קאנפליקטען

צווישען ארבייטער און אינדוסטריעלער

(§) „פראצא“ האט אפגעהאלטען א ספעציעלע קאנפערענץ מיט'ן צוועק צו מאכען א סוף צו די קאנפליקטען, וואס ענטשטעהען לעצטענס נאכאנאנד צווישען די ארבייטער און די אינדוסטריעלער, וועלכע וויילען רייסען די לוינען.

עגרערן די ארבייטס-פערזיכערונגען א. א. צוליב וואס עס ענטשטעהען שטרייקען. די קאנפערענץ האט בעשלאסען אונטערצונעמען שריט, כדי די קאנפליקטען איינמאל פאר אלעמאל צו בעזייטיגען דורך שליסען א קאלעקטיווען אפמאך צווישען די אינדוסטריעלער און די ארבייטער. צו דעם צוועק וועט געפאדערט ווערען פון די ארבייטער רעפרעזענטאנטען, אז זיי זאלען צואיילען די רעגירונג, אז ס'זאל ארויסגעגעבען ווערען אנ'אוקאז, וואס זאל רעגולירען די בעציהונגען צווישען ארבייטער און ארבייטס-געבער.

טעאטער און קונסט

מארגען-געזאנגס-קאנצערט פון חיה'לע גראבער

דער געזאנגס-קאנצערט פון חיה'לע גראבער, וועלכער קומט פאר מארגען; 9 אווענט אין „פילהארמאניע“ האט ארויסגערופען א פערשטענדליכען אינטערעס ביי די ברייטסטע שיכטען. דער פאפולערער קאנצערט בעשטעהט פון נייעם פראגראם פאלקס-לידער, טאנץ-לידער, חסידישע נגונים און קודם-כל פון י. ל. פרץ'ס צוויי איינאקטער'ס „מוסר“ און „נאך קבורה“, וועלכע ווערען אזוי מייסטערהאפט אויסגעפיהרט דורך דער „הבימה“-קינסטלערין.

די ערעפנונג פון נייעם יודישען פאלקס-טעאטער

דאס נייע יודישע פאלקס-טעאטער אויף זגערזשער 17, וואס איז נעעפענט געווארען פרייטאג אווענט, האט אלע אויסזיכטען אויף גרויס ערפאלג. די ארטיסטען זענען ווארים אויפגענומען געווארען פון עולם, וואס האט איבערפולט דאס טעאטער איבער די ברעגען.

אויך נעכטען, שבת איז דער טעאטער געווען איבערפולט. לויט דער ווארימער אויפנאהמע קאן מען האפען, אז דאס נייע יודישע טעאטער וועט זיך איינבירגערן אין דער אלטשטאט.

לאדזשער יוד. קאמער-טעאטער — נייער
„ארט“
ווייסער זאל „מאנטיפעל“
זאכאדניא 43
קינסטלערישער לייטער: מ. בראדערזאן.
לייטער: א. בעזמאן.
היינט זונטאג, 2 פארשטעלונגען
אנהויב 7.45 און 9.45 אווענד
4-טער פראגראם א. נ.:
ס'רעדל דרייט זיך
אין 2 טיילען, 12 נייע שלאגערס.
1) פראלאג, 2) טויטע חסידים, 3) קיבצר, 4) אין זאקאפאנע, 5) ארבייטסלאזע, 6) פאר חופה וקדושין, 7) בעלי-עגלות, 8) אויף א שטיקעל ראדיא, 9) דער שליסעל, 10) אויפן באל, 11) מאנטאפיארע ביי ניקאלאי'ען דעם ערשטען, 12) ארא בעטקא, 13) צ'אט-די-קי מ'אט-די-קי.
אנסאמבל לויט'ן א.ב. פרויען: זיסעל-גירל, מ. דאלסקא, לאלא זילבערמאן, שיינע-מרים, מאשע פעטערמאן, מענער: שמואל גאלדשטיין ש. דזשיגאן, מאטעל קאן, יעקב רייזנלאס, ישראל שומאכער און יוסף שיפער.
טעקסטען: מ. בראדערזאן, דער טונקעלער און אוהרטשענקא. מוזיק: ה. רובין און א. בייגעלמאן, דעקאראציעס און קאסטיומען: י. ברויער, טענץ און פלאסטיק ג. קרושובנא און מ. פלעצין, רעזשי — ש. דזשיגאן, י. שומאכער, מוזיק-לייטער — הערץ רובין, ליכט-עפעקטען — יעראז. בינע-אינספעקטאר מ. קאן.
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער פון 11 פריה ביז 2 בייטאג און פון 5 אזייגער אוו. שבת א גאנצען טאג.

געשטארבען ביי דער ארבייט

(§) אין דער „ווידזעווער מאנופאקטור“ איז דער 73 יעהריגער ארבייטער פראנטישעק וואיטשעכאווסקי אנידערגעפאלען און מיטען דער ארבייט און איז געשטארבען. ער האט בעקומען א הארץ-שלאג.

ביי דער ארבייט איז אפגעריסען געווארען א האנד ביים ארבייטער אדאם סלובאצקי.

נאכט דיזשורען אין די אפטייקען

היינט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: ס. יאנקעלעוויטש אלטער מארק 9, ל. סטעקלא אלעקסאנדרער 37, ב. גלוכאווסקי נארוטאוויטש 6, ס. האמבורג גלובנא 50, ל. פאוולאווסקי פיעטריקאווער 307, א. פיאטראווסקי פאמארסקא 91.

ראדיא פראגראם

זונטאג 8 פעברואר

לאדז (233.8) 11.58 שעה צייכען און מארלע-זען פון טעגליכען פראגראם ווי אויך קינא און טעאטער רעפערטואר 12,15 סימפאנישער קאנצערט פון דער ווארשעווער פילהארמאניע 3.20 מוזיק פון ווארשא 3,40 פר. פאר קינדער : 1) וואס טוהט זיך אויף דער וועלט“ 2) שול קאנצערט אויסגעפיהרט פון שילער אין שילער'נס פון דער 19 שטאטישער שולע פאר מאכמענישער ציבילדונג (טר. פון ווארשא), 4.10 לאדזשער פאסט-קאסטען, 4.30 גראמאפאן מוזיק פון ווארשא, 4.40 פארטראג פון לעמבערג, 4.55 גראמאפאן מוזיק פון ווארשא, 5.15 פעליעטאן פון ווארשא א. ט. „אנגענעהמע און נוצליכע ידיעות“, 5.40 קאנצערט פון לייכטע מוזיק אויסגעפיהרט פון פוילישען ראדיא-ארקעסטער (טר. פון ווארשא), — 7 פערשידענעס, 7.25 פארטראג פון ווארשא 7.40 פארלעזען פון פראגראם אויף'ן נעכסטען טאג, 7.45 קאמוניקאט, „פון פאר 100 יאהר (טר. פון ווארשא), 7.50 לאדזשער ספארט-קאמוניקאט — 8 הערן שפיל פונקראקא, 8,30 פידעל רעציטאל פון בראניסלאוו גימפעל, ביי דער פיאנא ק. גימפעל (טר. פון ווארשא), 9.15 ליטעראטורישע פיר-טעל שעה, 9.30 פאפולערער קאנצערט פון פוילישען ראדיא-ארקעסטער (טר. פון ווארשא), — 10 טראנסמיסיע פון קריניצע פון די אינטערנאציאנאלע אייז-האקעי קאמפען 10.30, „פ.א.ט.“ וועטער פאליציי, און ספארט קאמוניקאטען, ווי אויך טאנץ מוזיק פון ווארשא 11.45 קאמוניקאט פון פערלויף פון די אינטערנאציאנאלע האקעי קאמפען אין קריניצע.

מאנטאג 9 פעברואר

לאדז (233,8) 11,58 שעה-צייכען און פארלעזען פון טעגליכען פראגראם ווי אויך קינא און טעאטער רעפערטואר, 3.50 לעקציע פראנצויזיש פון ווארשא 4'15 פר פאר קינדער : „ווי אזוי זיך צו מאכען א שפיל-צייג 2) מיט א שיפל צום צפון-פאל פון ווארשא 515 פארטראג פון קאטאוויץ 5,45 לייכטע מוזיק 6.45 פערשידענעס, 7.10 קאמוניקאט פון דער לאדזשער האנדעלס קאמער. און פארלעזען פון פראגראם אויפ'ן נעכסטען טאג 7,25 גראמ.מוזיק 7.40 ראדיא פרעסע ושורנאל פון ווארשא 8.— איבערזיכט פון די נייעסטע ביכער טר. פון ווארשא 8.15 מוזיקאלישער שמועס— פאר'ן אינטערנאציאנאלען קאנצערט 8.30 אייראפעאישער קאנצערט פון הארשא אויסגעפיהרט פון ווארשעווער פיל הארמאנישען ארקעסטער — 10 פעליעטאן א. ט „רעגען בויגען אין קארנאוואל“ טר. פון ווארשא 10.15 גראמאפאן מוזיק פון ווארשא 10,35 „פ.א.ט.“ וועטערפאליציי און ספארט קאמוניקאטען ווי אויך טאנץ מוזיק פון ווארשא

יובילעאום-קאמיטעט לכבוד שלום אש אין לאדז
50 — זאל „פילהארמאניע“ נארוטא-וויטשא 20 — 50
היינט, זונטאג, דעם 8-טען פעברואר 1931 8.30 אווענד קומט פאר
א גראנדיעזע יובילעאום-פייערונג
לכבוד דעם גרויסען און בעליבטען דיכטער
שלום אש
מיט דער בעטייליגונג פון חשוב'ן יובילאר
פראגראם:
I
1) איינלייטונג — רעד. י. אונגער
2) רעדע וועגן שלום אש — דר. ז. עלענבערג
3) בעגריסונגען
4) שלום אש דער קינסטלער — רעפעראט יצחק קאצענעלסאן
5) רעדע פון יובילאר
II
1) שלום אש הימן, טעקסט י. ראבאן, מוזיק — קאמפ. העניך קאן
2) קלאסישע ווערק און פאלקס-לידער—כאר אונטער דער לייטונג פון פראפ. י.פיוווישיס
3) סאלא געזאנג — פרל. ס. קארפיוניאק
4) רעציטאציעס פון שלום אש'ס ווערק — דער ייבילאר און י. מאשקאוויץ
בילעטען שוין צו בעקומען ביי דער קאסע פון פילהארמאניע.

שווייצארישע בוי-אונטערנעמער

אויף א בעזוך אין לאדז

(ב) נעכטען פריה איז געקומען קיין לאדז דער אויספלוג פון די שווייצארישע בוי-אונטערנעמער און אינזשעניערען. אויפ'ן וואקזאל האט די אויספלוגלער נעסט בעגריסט מצד דער וואיעוואדשאפט אינזש. סמאאווינצקי, מצד דער שטאט סטאראסטווע רעפערענט זשעגלינסקי, מצד דעם מאגיסטראט ה' רוטמלער, מצד דער האנדעלס-קאמער ד"ר בערקאוויטש און דער דירעקטאר פון דער עלעקטראוויניע אינזש. מאלאטשקא. נאכ'ן בעגריסען די שווייצארישע געסט, זענען די לאדזשער פארשטעהער צוזאמען מיט די אנטיילנעמער פון אויספלוג אפגעפאהרען און אויטא'ס קיין לובלינעק, וואו עס איז בעזיכטיגט געווארען די סאנאליזאציע אינטערנעמונגען. דאן זענען די אייספלוגלער אוועק אין „ווידזעווער מאנופאקטור“, דערנאך אין דער עלעקטראווניע. נאך א פרישטיק, וואס איז ארויסגעגעבען געווארען, האבען די אויסלענדער קאנפערירט מיט'ן שטאט-פרעזידענט מכח אינוועסטירען די שווייצארישע קאפיטאלען אין לאדז.

צוליב דער חתונה פון אונזער ליבע טאכטער רבקה מיט ה' נפתלי ראבינאוויטש שפענדען מיר 110 זל. אויף פאלגענדע אינסטיטוציעס: אסטראווצער ישיבה 10 זל., ראדאשיצער ישיבה 10 זל., תלמוד תורה של הרב מייזעל ז"ל 10 זל., יתומים-הויז זגערזשער 40 10 זל., עזרת אלמים 10 זל., פאגאטאוויע ביי לינת הצדק 10 זל., וועכנערין קליניק ביי לינת החולים 10 זל., הכנסת כלה פעטריקאווער ראיאן 10 זל., בית לחם 5 זל., נותן לחם 5 זל. קרן קימת 5 זל., לינת אורחים 5 זל.

דאס געלד קען מען אבנעהמען מאנטאג 6 א זייגער ביי הערש יוסף און שיינע קארא זאוואדזקא 4.

זאל „פילהארמאניע“
נארוטאוויטשא 20.
מאנטאג, ד. 16. ד. ח. 8.30 אווענד
איינציגער אויפטריט
פון בערימטען קינסטלער-רעציטאטאר
הערץ גראסבארד
ווארט-רעציטאטאר
בילעטען שוין צו בעקומען ביי דער קאסע.

שטיצע

פאר נייסטיגע ארבייטער

מארגען, מאנטאג וועט פארקומען פון 3 ביז 5 פארנאכט א צונאפ-רעגיסטראציע אויף קויהלען-שטיצע פאר גייסטיגע ארבייטסלאזע פון לאדז, האבען אויסגעהאלטען פאמיליעס און האבען ביז איצט נישט גענאסען פון די אונטערשטיצונגען.

בילדער-אויסשטעלונג

פון מ. ד. גאטליב

אויף אנדזשעיא 1, האט אוצט אויס געשטעלט זיינע קונסט-ארבייטען דער מאלער מ. ד. גאטליב. אין די קונסטלערישע ספערען איז מ. ד. גאטליב נישט קיין פנים חדשות, מיט זיינע בילדער, וועלכע ער האט שוין אויסגעשטעלט אין די סאלאנען פון לאדזער „סטארט“ און אין „הזמיר“, האט ער זיך פערשאפט א נאמען. מיר בעזונדערע ליבע אטעמען די בילדער און צייכנונגען פון דער הארטער ארימקייט.

פערשאלטען בלוט

גרויסער שפאנענדער ראמאן פון דער היינטיגער צייט

(146 פארזעצונג)

ריינהארד האט ארויסגעלאזט עפעס א זידעל-ווארט און געפרעגט אין א אויפרעגענדען טאן:

— איז דאס דיין לעצט ווארט?

— יא, ריינהארד, דאס איז מיין לעצט ווארט אין דעם ענין. און דו, אויב דו ווילסט הערען א גוטע עצה פון מיר, זאלסט דיך אבטראגען פון דעם פערדעכטיגען גראף און נישט זיין קיין שותף פון זיינע אונאנשטענדיגע געשעפטען.

— כא-כא! — האט ריינהארד שפעטיש געלאכט. — אבער, איך קען דיך, מיין פייגעלע, און זאג דיר, אז איך גלויב דיר נישט. דא איז עפעס פארהאן א שפיצעל פון דיין זייט. גיב מיר דעם שליסעל איך מוז רעדען א פאר ווערטער מיט בעלא'ן.

פרוי שולץ האט אראבגעלאזט א פאר פערטראכטע אויגען צו דער ערד דערנאך האט זי געפרעגט:

— וואס ווילסטו רעדען מיט איהר?

— דאס ווייס איך נאך נישט יעצט.

— גוט. איך וועל דיר עפענען די טיר דו קענסט רעדען. דארט איז די טיר! — האט פרוי שולץ איהם אונטערגעבראכען, איז אראפגעשפרונגען פון שטוהל און איהם אנגעקוקט מיט א פערראכטונגס-בליק.

ריינהארד איז געווארען פערכליפט.

— איך זעה שוין, אז דו ביסט אין א שלעכטער שטימונג און מען קען היינט מיט דיר נישט רעדען. אבער זאג מיר וועניגסטענס, אויב דו ווילסט דאס מיידעל ווייטער דא האלטען.

— יא, דערווייל בלייבט זי ביי מיר. אבער יענעם אומבעקאנטען, וועלכער רופט זיך גראף, קענסטו זאגען, אז ער וועט זי אין זיינע הענד נישט ארייננקריגען.

ריינהארד'ס פנים האט זיך פערפינסטערט. פלוצלונג האט דערויף זיך בעוויזען א סודות'דיגע שמייכעלע.

— יא, דו האסט רעכט. — האט ער געזאגט, — איך בין מסכים מיט. ער טאר זיין ציל נישט דערגרייכען. מיר וועלען זיך אנעמען פאר דעם מיידעל.

— אויך דו ווילסט דיך אנעהמען פאר איהר?

— יא, איך וויל. מיר וועלען נאך רעדען דערוועגען איך וועל קומען נאכאמאל.

— דאס איז נישט נויטיג, ריינהארד. אמבעסטען וואלט געווען, ווען דו וואלסט פערגעסען, אז זי געפינט זיך ביי מיר.

— צום טייוועל! ברענג מיך נישט אריין אין כעס!

און ווען פרוי שולץ האט נישט געענטפערט, האט ער צוגעגעבען.

— מיין נישט, אז דו קענסט דיך שפילען מיט מיר אזוי ווי דו ווילסט. היט דיך! ווען דו וועסט דאס מיידעל די פערשלאסענע מאכען א וויזיט, אבער איך וועל בלייבען אין דרויסען פאר די טיר.

ניין, דאס קען נישט זיין, איך מוז אליין רעדען מיט בעלא'ן, — האט ריינהארד חוצפה'דיג ערקלערט.

— אויב אזוי קען איך דיין וואונש נישט ערפילען. ווענינגסטענס נישט היינט.

— הער נאר דו, מוזט מיר זאגען, וואס דו האסט פאר מיט איהר? — האט ריינהארד געפרעגט.

— ווען דו וועסט מיר זאגען, ווי דער יונגער גראף הייסט וועל איך דיר קענען ענטפערן.

— דו גלויבסט, אז איך וועל זיין אזא נאר און זאגען עס דיר איצט, ווען דו ווילסט אונז בעטריגען.

-- בעטריגען הייסט דאס, וואס איך וויל העלפען אנ'ערליך און אונשולדיג מעדעל בעשיצען. — האסט רעכט ריינהארד.

— צום טייוועל, אויף וואס פאר א מאדנע שפראך די רעדסט עפעס היינט! וועמען געהסטו דאס נעמען אין שוץ. דאס איז עפעס פערדעכטיג.

— נענוג! שווייג! איך האב מיט דיר שוין גענוג גע-זונעמען וועסטו האבען צו טון מיר.

די פרוי איז געווארען בלייך. אבער אין א ווייל ארום האט זי זיך געפאסט;

— טו, וואס דו ווילסט. איך האב נישט קיין מורא פאר דיר!

— נו, דאס וועט מען שוין זעהען. געדענק. איך וועל קומען נאכאמאל. ווען דו וועסט דעמאלט נישט האבען געקומען צום שכל, וועסטו האבען צו מיט טון מיר. — האט ריינהארד אויסגערופען מיט צארן און איז ארויסגעלאפען פון דער וואוינונג.

— זאל זיין, וואס וויל! איך בין גרייט דאס מיידעל נישט צו לאזען פאלען.

27. קאפיטעל

גראף עדגאר איז געווען שטארק אין כעס. דעם היינטיגען טאג האט ער געהאט א סך עגמת-נפש.

דעם באנקירס מאדנע האלטונג האט איהם אויפגערעגט זיין אויפרעגונג האט נאך מעהר פערשטארקט בעלא'ס ווי-דערשטאנד.

און קוים איז ער נאך די אלע צרות געקומען אהיים צו זיך, האט איהם ריינהארד אויפגעזוכט און געמאכט א וויזיט. ער האט אראבגעשלונגען א שעהן ביסעל גראבע ווערטער. ער האט געמוזט דערביי שווייגען. און די פאר-רונג, וואס ריינהארד האט איהם געשטעלט, האט ער נישט בעקענט ערפילען. דערין איז שולדיג געווען דעם באנקיר'ס מאדנע אויפפיהרונגען.

(פארזעצונג קומט).

געבעקס אומזיסט | 1.50 זל. | פּיעטריקאָווער 30 טעלעפ. 205-91 „ALA ASHINGIER“ באַר 1.50 זל. | אַ מיטאָג מיט טעה | געבעקס אומזיסט

גיט אַרויס צוליב'ן קריזיס שמאַקהאַפטע, נאַהרהאַפטע מיטאָגען מיט טעה פאַר

Pensjonat i Internat
dla dzieci i młodzieży
„BAJKA"
EWY WOLRAUCHOWEJ
OTWOCK Gliniecka 7, willa Jasna (w pobliżu Śródborowa) **Tel. 123**

נעהמט אויף אָן אין ווינטער-סעזאָן **דערוואַקסענע.** ווי אויך פּערזאָנען, וועלכע דאַרפען זיך געפינען אויף דיעטע (צוקער-ליידענדע, א. ד. גל.) דער פּענסיאָנאַט געפינט זיך אין אַ 4-מאָרגיגען וואַלד. די ווילע איז אַ געמויערטע און בעזיצט אַלע מאָדערנסטע איינריכטונגען: צענטראַל-בעהייצונג, ראַדיאָ, טעלעפאָן, באַדעצימער, וואַרים- און קאַלט וואַסער.
גרויסע און זוניגע צימערן. די פּרייזען זענען נידריגע
בעשטעלונגען ווערען אויך אָנגענומען דורך דעם טעלעפאָן.
בעמ.: פאַר רעקאָנוואַלעסצענטען אַ ספּעציעלע ענטשפּרעכענדע דיעטע.

קינא
ZACHĘTA
זגיערזשער-גאַס 26.
היינט און ווייטערדיגע טעג!
די סטודענטין פון כעמיע העלענאַ „W...“ — א. נ.
„דער זיסער נצחון“
שטימונגס עראָטישע דראַמאַ אויפ'ן פאָן פון אַ קאַמף פון אַ געבילדעטע פרוי, מיט די געגנער פון גורל
די הויפּט-ראָלען:
Olga Czechowa, Igo Sym
אויסגעצייכנע. אָרקעסטער אונטער ליטונג פון י. סטעפאַנסקי
אָנפאַנג פון די סעאַנסען אין די וואָכען טעג 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג. — שבת, זונטאָג, און חגאות 12 אַ זייגער פאַרמיטאָג.
פּרייזען ערמעסיגט. דער זאַל איז גוט געהייצט.

די גאַרדעראָבע אדער דער דיוואַן
איינמאָל אונז איבערגעגעבען צום רייניגען
לויט'ן סיסטעם „Tri“
איז גורנ דערצו, אַז מען זאָל זיין אונזער שטענדיגער קליענט.
ערשטקלאַסיגע אויספיהרונג!
Najnowsza i Jedyna w Polsce
Pralnia Chemiczna i Farbiarnia
System **„Tri“**
P. Weber i R. Lewandowski
28 p. Strz. Kaniowskich 34a tel. 149-34.
אייגענע פיליע: פּיעטריקאָווער 130
און פערטרעטער:
א. קעפּש, פּיעטריקאָווער 223
מאַדלער, נאַרוטאָוויטשאַ 1
י. זשעזאַטש, אַנדזשעיאַ 47
י. צעלמער, זאַגאַיניקאָווע 35
ר. רופּרעכט, 11. ליסטאָפּאַד 24
מ. הערמאַן, גלובנאַ 29
ל. ליעטקע, נאַפּיורקאָווסקעגאָ 31
צ. איי. אַבראַמאָווסקיעגאָ 19

Komplet Freblowski
prowadzony w języku **polskim i hebrajskim** przez pierwszorzędną freblankę, został otwarty. Ogólne kierownictwo spoczywa w ręku
p. Sulamity Poznańskiej
(byłej kierow. szkoły języków i nauk handlowych)
Zapisy przyjmuje kancelarja od 9—1 p. p.
S. Poznańska, ul. Magistracka № 20.
UWAGA: Rutynowana nauczycielka udziela lekcyj gry fortepianowej. Pianino na miejscu.

בּיליג צו פערדינגען
צוויי צימער און קוך
צו ערפאַרען ביי שידלאָווער, קילינסקעגאָ 153.

אַ מעקלער (יז)
פון וואוינונגען און געוועלבער וואוינט אויף קרוטקאַ 13 (באַלוט) פּראָנט 1-טער שטאָק וו. 4. פּייטלאָוויטש. בעמ.: אַלע דירה-אָנגעלעגענהייטען קענען אויך בריפליך ערלעדיגט ווערען אויפ'ן אויבענדערמאָהנטען אַדרעס.

וויכטיג פאַר די, וואָס געלד איז ביי זיי טייער!
איין קויף מעבעל, דיוואַנעס, שרייב מאַשינען, אַנציגער און פערשידענעגעט געגנשטענדען. כ'צאָהל די בעסטע פּרייזען שענקעוויטשאַ 23 אין מעבעל-געשעפט.
א. ווייצמאַל
בעמ.: ביי מיר איז שטענדיג אויף לאַגער שעהן מאָדערנע מעבעל בּיליג.

מעכאַנישע שלאָסעריי און ווייסעריי
J. Reder, Łódź
Konstantynowska 11 (róg Zachodniej)
כ'נעם אָן פערשידענע שלאָסעריי-אַרבייט און אויטאָגענישע שווייסונגען אונטער גאַראַנטיע.
פּריוואַט-וואוינונג גדאַנסקאַ 20. וו. 17.

FCPADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
זאַוואַדזקאַ 1.
נאָר פאַר ווענערישע הויט-קראַנקהייטען און מענערשוואַכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָגישע און נערוועז-קראַנקהייטען.
קוואַרץ לאַמפּ-עלעקטרישע היילקאַבינעט-קאָסמעטיק
טעגליך פון 8 אַ זייגער פריה ביז 9 אָוונט
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג
בעזונדער וואַרטע צימער פאַר פרויען
ווייזיט 3 זלאָטעס

בּיליג צו פערדינגען
א צימער אויף אַ פּראַצאָווניע עווענטועל פאַר 2 מאַן צו שלאָפען ביי אַ פישהאַף פּולנאַצנאַ 9 אויספערקויף פון מאַלער שאַבלאָנען און שפּריצמאַשינען.
644

טוך- און קאָרט-לאַגער
Sz Maroko, Łódź
נאָוואָמיעסקאַ 2 פּראָנט 1 שטאָק טעל. 15948.
עמפּפעהלט צום פריהלינג און זומער-סעזאָן אַ גרויסען אויסוואַהל פון די נייעסטע און בעסטע דאַמען און מענער שטאָפען

אַליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם בצדק כל אמרי פי ואין בהם נפתל ועקש
אויב איהר ווילט ערלעדיגען אייערע אָנגעוועהטאָגטע ענינים זאָלסטו קומען צו לויפען אין דעם ביוראָ
פּעטריקאָווער 17
2-טער הויף פאַרטער
דורכגאַנג זאַכאַדניאַ 52, טעל. 148-79, וואו ס'ווערט ערלעדיגט און געשריבען אַלערליי ביטעס, קלויזולעס און זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען איז משך פון 24 שעה. אַפּעלאַציעס, אַפּאָזיציעס, אַדוואָלאַניעס, רעקורסען וועגען פּעטער, וויזעס אין קאָמיסאַריאַט-זשאַנדו, וועקסעל-אינקאַסאָ אויף גאַנץ פּוילען און גאַליציען ווערען פּינקטליך און געוויסענהאַפט ערלעדיגט צו די ביליגסטע פּרייזן. שותפות-אַקטען, סטאַטוטען, איבערזעצן אינטערציזיעס, אַקטן, דאַראַווידזנעס אַלערליי ספּראַוועס ווערען אָנגענומען אַדורכצופיהרען, עווענטועל מיט אַנ'דוואָקאַט.
די איינציגע טאָכטער
פון **ישראל מאַנעלאַ**
2-טער הויף פאַרטער, דורכגאַנג זאַכאַדניאַ 52, טעל. 148-79.
בעמ.: דאָס ניי-„געבאַקענע“ מאַנעלאַ-ביוראָ אויפ'ן ערשטען הויף האָט נישט קיין שום שייכות מיט'ן לאַנג-עקזיסטירענדען ביוראָ, וואָס געפינט זיך
אין צווייטען הויף פאַרטער
טעלעפאָן 148-79

פלעגט די פיס
PEDICURE
S. Łódzki

Traugutta 5 (Krótka m. 10., **tel. 170-37**
נעמט אָן פון 11—2 און פון 4—7 אָוו. — געוועזענער אַסיסטענט ביי מייסטער עמאַלען (היהנער-אויג-אַנשטאַלט אין לאָנדאָן). — ספּעציאַליסט צו בעזייטיגען הינערל אויגען און האָרנהויט, ווי אריינגעוואַקסענע נעגעל אָהן שמערצען.
413Z

די שענסטע פאָטאָגראַפישע אויפנאַמען
און סאָלידע אויספיהרונג איז נאָר אין דעם ערשטקל. קונסט-פאָטאָגראַפישן אַטעליער
„PARISIEN“
אינהאַבער: ה. כראָקאַ, לאָדז, פראַנציסקאַנער № 30
עס ווערען אויסגעפערטיגט אַלערליי אַרבייטען, וואָס אַנבעלאַנגט צו פאָטאָגראַפיע, צ. ב. רעפּראָדוקציעס פון מאַלער-בילדער, מאַשינען-פּלענער, אַרכיטעקטור, פאַבריקס-לאָקאַלען, אינערן און אויסערן-אויפנאַמען, פּעראיינס-בילדער, גרופּען, בעלער, באַנקעטען, אַרטיסטישע קרייזען, אַמאַטאָרען-פאָרשטעלונגען א. אַז. וו. אַלע אויפנאַמען ווערען אויסגעפיהרט דורך מיר פּערזענליך. ספּעציאַליטעט פון פּאָרטרעטען, ווי אויך אַ גרויסער אויסוואַהל פון פערשידענע ראַהמען, צו זעהר ביליגע פּרייזען.
צופאָהר מיט די טראַמווייען 1, 6, 14.
מיט אַכטונג
Zakład Fotograficzny
„PARISIEN"
wł. H. SROKA
Łódź, Franciszkańska 30

Nauka buchalterji
amerykańskiej i włoskiej gruntownie metodą praktyczną 30. zł. kurs przez jeden miesiąc. Nauka Pisania na Maszynie 10. zł. Zapisy codziennie.
Biuro „Kodekspol"
Cegielniana 61
Załatwia się sprawy: skarbowe, komunalne, wojskowe, handlowe, sądowe: klauzule, zabezpieczenia i t. p. 272

Dr. med. IGNACY MARGOLIS
אויגען-אַרצט
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
אַל. קאָשטשושקי 9 — טעל. 165-61
נעמט אָן פון 1—2 און 5—7

3 צימערן און קוך
מיט בעקוועמליכקייטען און גרעסערע קעלער-רוימען, פּאַסענד פאַר פאַבריקאַציע מיט קאָנצעסיע, אָהן אָפּטרעט-געלד פון באַלד איבערצוגעבען. נאָוואָ-צעגעלניאַנאַ 22 ביים ווירט.

אַ מעבלירטע וואוינונג
פון אַ שטוב מיט אַ קוך, עווענטועל די בלויזע וואוינונג פון זאָפאָרט איבערצוגעבען.
מ. נייער, זאַכאָדניאַ 11.

א וואוינונג
פון צוויי צימער און קוך
אין צענטרום נאָוואָמיעסקאַ אין פּראָנט זאָפאָרט אָפּצוגעבען. צו ערפאַהרען אין אַדמיניסטראַציע אונטער ליט. „A. B.“
585

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך, אז תשכן בטח ושאנן, כי הלך בתום ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
איבער דעם זאָלסטו נאָר קומען אין ביוראָ
פון **ד. מאַנעלאַ**
וואָס איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף
פּיעטריקאָווער 17, לינקע אָפיצינע פאַרטער, טעל. 124-95
וואו עס ווערט פּינקטליך ערלעדיגט, געוויסענהאַפט געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילנע, קאַרנע האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס, אַדוואָלאַניעס, קלאַוזולעס זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות אין אורזשאַנד רעזשיצעטשי. ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען. בעמ.: קלאַוזולעס און זאַבעזפּיעטשעניעס ווערען ביי מיר ערלעדיגט אין משך פון 24 שעה.
מיט אַכטונג **ד. מאַנעלאַ,**
פּיעטריקאָווער 17, 1-טער הויף

Dr. M. GOLDFARB
153-19

Dr. Ludwik Falk
128-07

ביכער
א היים אויסצולייענען
פּוילישע און יודישע ביכער גיב איך אַהיים אויסצולייענען אויפ'ן חודש און אויפ'ן שטיק זעהר ביליג, אויך קויף איך אַלטע פּוילישע, יודישע און אַנדערע ביכער. איך האָב אויך צו פערקויפען פערשידענע ביכער, לידער, טעאַטער פּיעסען, מאָנאָלאָגען. צו ווענדען זיך צום צייטונגס-פערקויפער:
וועלניאַרוש, אַלט-שטאָט 1.

האַנדעלס-קאָרעספּאָנדענץ
פּוילישע, דייטשע, פראַנצויזישע, ענגלישע
ערלעדיגט דאָס ביוראָ „אַרגוס“
זאַכאָדניאַ 36 טעלעפאָן 108-47

צו וואָס ליידען שמערצען פון אָרציסכעס,
אַז אין 2 טעג קענט איהר זיי בעזייטיגען נוצענדיג פּלאַסטער „ראַדיקאַל“ פּרייז 30 גר. אויך קינסטליכער שניי נוצט אויף פערשידענע פערוויילונגען, ווי בעלער חתונות א.ז.וו. אַ שאַכטעל גענוגט אויף 100 סעאַנסען פּרייז 30 גר. צו בעקומען ביים צייטונג פערקויפער, ווינער, פּיעטריקאָווער 10.

Virisan dla mężczyzn.
Znakomity środek wzmacniający przy przedwczesnem osłabieniu, niedoprzebyty w swem działaniu. Czerstwość i siła wraca natychmiast. 60 porcyj Zł. 12.50. Prospekt w załącz. Dr. Malovan i S-ka, Gdańsk, Oddz. 111.

וויכטיג פאַר דאַמען!
מאַכע איך די עלעגאַנטסטע דאַמען-היטעל נאָך דער לעצטער פּאַריזער מאָדע און די עלטעסטע היטע איבעראַרבייטע איך אויף גענצליך ניי.
נאָר פאַר **2.50 זל.**
געדענקט דעם אַדרעס:
23 זאַוואַדזקאַ 23
אין הויף, 2-טען איינגאַנג, לינקס פאַרטער.
בעמ.: נייע היטען די לעצטע נייהייטען אין פיינער אויספערטיגונג — 50 פּראָצ. ביליגער ווי איבעראַל
„TOLA“

לעזט און אַבאָנירט
לאָדזשער טאַגעבלאַט

האַנדעלס-פּאַטענטען 1931
ערלעדיגט דאָס ביוראָ „אַרגוס“
זאַכאָדניאַ 36, טעל. 108-47.

דאַמען-סאַכעוועס
פון אַלטע פילץ-היט אָהן אונטערשיד מענער אָדער דאַמען-היט, מאַך איך די שענסטע פּאַסאָנס סאַכעוועס אין פיינסטער אויספיהרונג צו שפּאָט ביליגע פּרייזען.

אַבאָנעמענטס-פּרייז: [illegible]

Redaktor-wydawca S. Hamburski — Drukarnia H. i M. Hamburskich w Łodzi, Piotrkowska [illegible]